

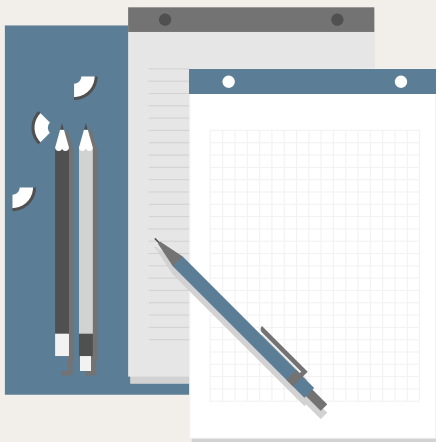

Rana
kommune

Rana kommune

Budsjett og økonomiplan 2027 – 2030

Politisk budsjettsamling 12. – 13.oktober 2026

Program

Mandag 12. oktober 09:00 – 16:30

09:00-09:30 Innledning v/kommunedirektør

09:30-11:00 Innlegg v/Erlend Bullvåg

11:00-12:00 Budsjett og økonomiplan 2027 - 2030

12:00-12:30 Lunsj

12:30-16:30 Presentasjon sektorer og tjenester

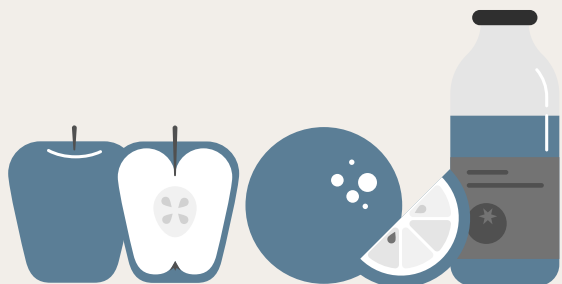

Tirsdag 13. oktober 09:00 – 12:00 -> overgang til formannskapsmøte

Introduksjon til dagen v/kommunedirektør

09:15-11:30 Gruppearbeid og presentasjoner

Oppsummering v/kommunedirektør

Budsjett og økonomiplan 2027-2030

Politisk involvering

- Budsjettforutsetninger KST 16.juni
- Utsending øvrige analyser og underlagsmateriale 4.oktober
 - Perspektivanalysen publisert i august
- **Statsbudsjettet 2027** 7.oktober
- Politisk budsjettsamling 12. - 13.oktober
- **Kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan** 3.november
- **Opplæring i bruk av Framsikt** 4. – 6.november
- Spørsmål og svar (**Framsikt – politikermodule**n) 6.-20.november
- **Innstilling fra formannskapet** 1.desember
- **Vedtak i kommunestyret** 16.desember

Nord-Norges store utfordringer

«Økonomi- og demografiparadokset»

(Professor Kjell Arne Røvik)

«Generasjonsbalansen er ødelagt, og særlig i den norske periferien. Antall eldre eksploderer de neste 20 årene og setter hele velferdsstaten i spill»

(Professor Victor Normann, leder av regjeringens demografiutvalg 2020)

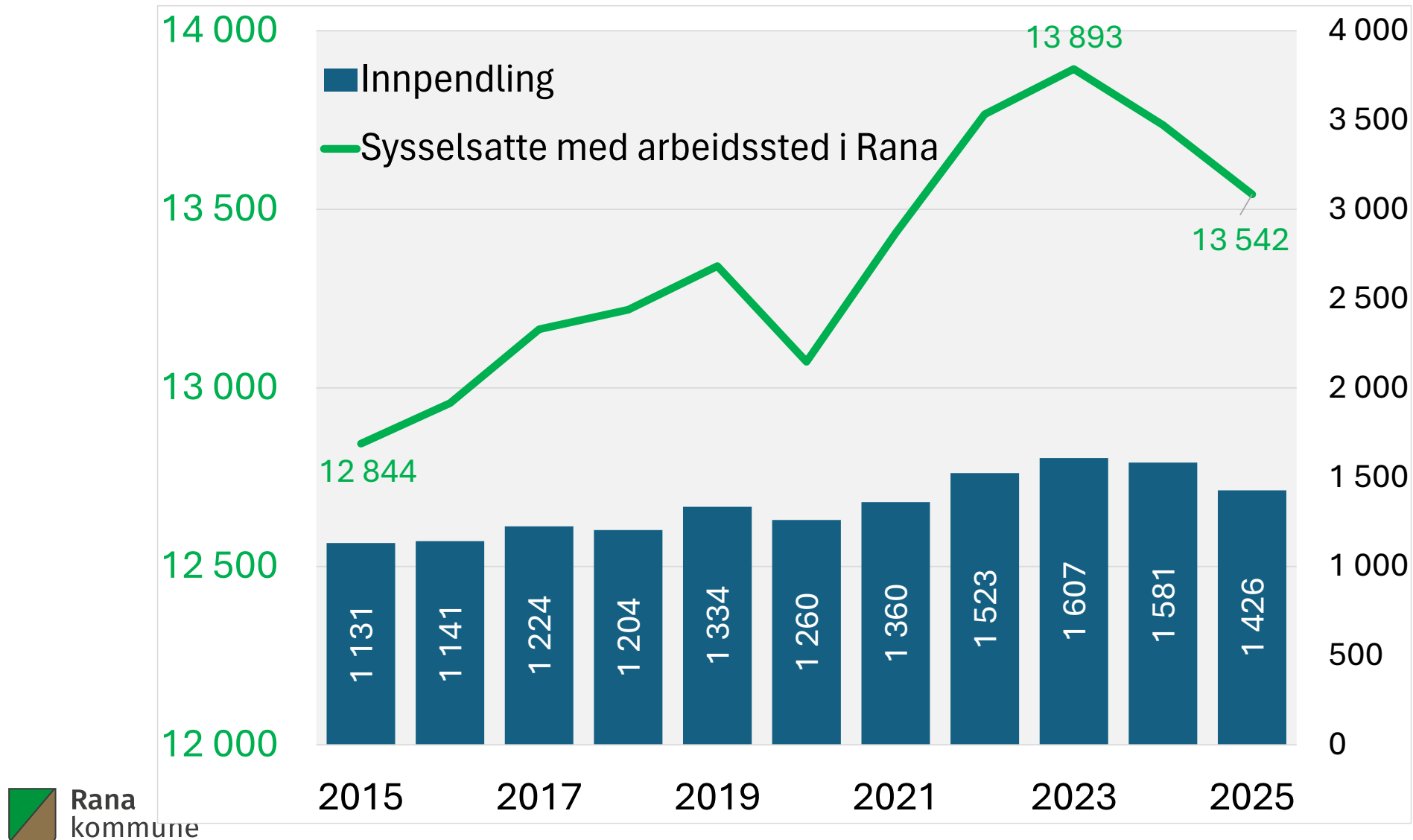
*«Politikere overbyr hverandre med løfter om ressurser til tjenesten, økte standarder, flere rettigheter og bedre kvalitet.
De snakker sjelden om begrensninger og måtehold i tjenestene»*

(Helsepersonellkommisjonen 2023)

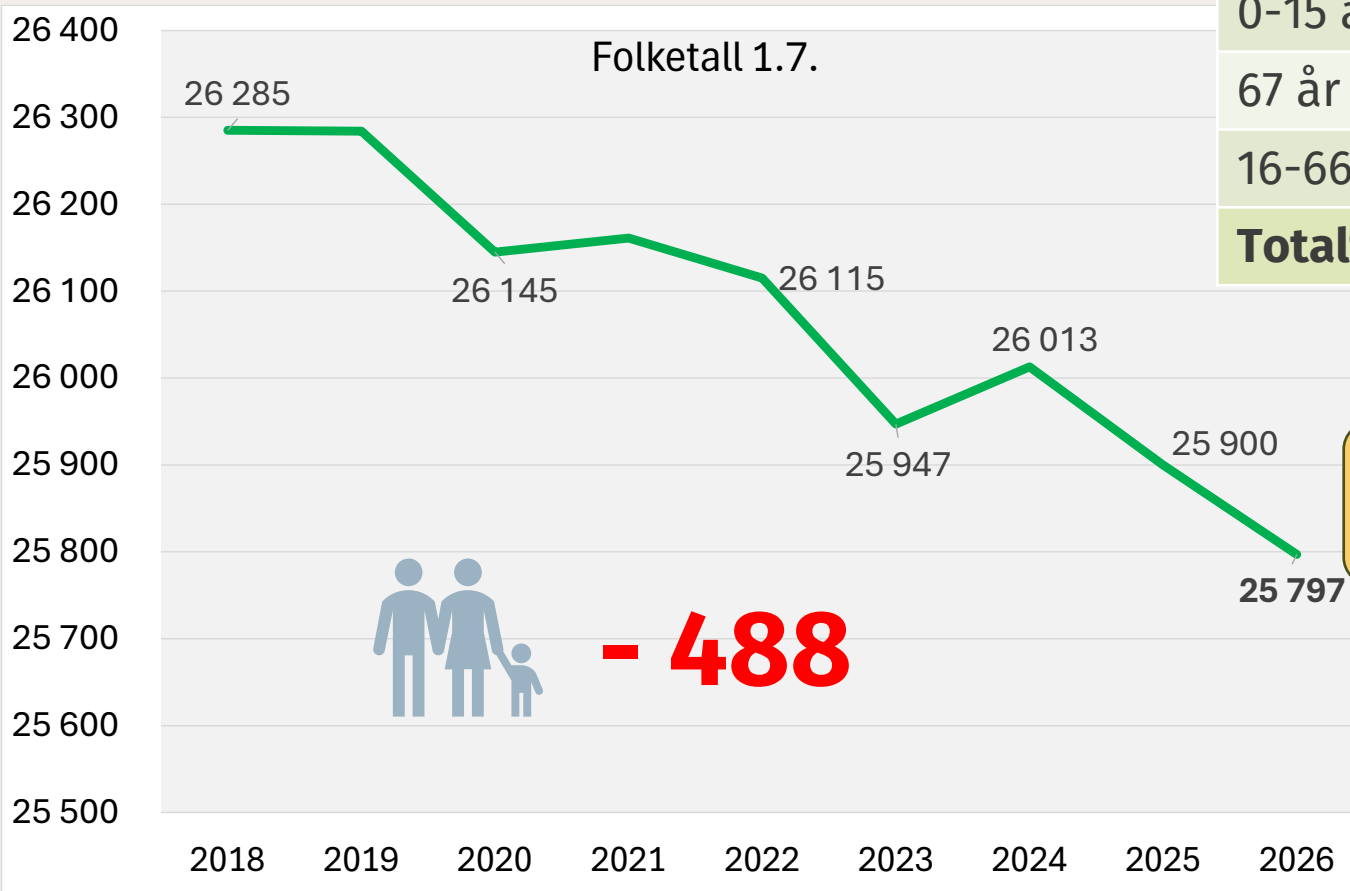
«Små og usentrale kommuner har jevnt over større utfordringer på flere områder enn større og mer sentrale kommuner»

(NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet)

Hva bidrar næringslivet med?

Demografi og endring frie inntekter

Alder	2026-2027	2019-2027
0-15 åringer	- 14 mill. kr	- 123 mill. kr
67 år og over	11 mill. kr	72 mill. kr
16-66 år	- 3 mill. kr	- 22 mill. kr
Totalt	- 6,0 mill. kr	- 71 mill. kr

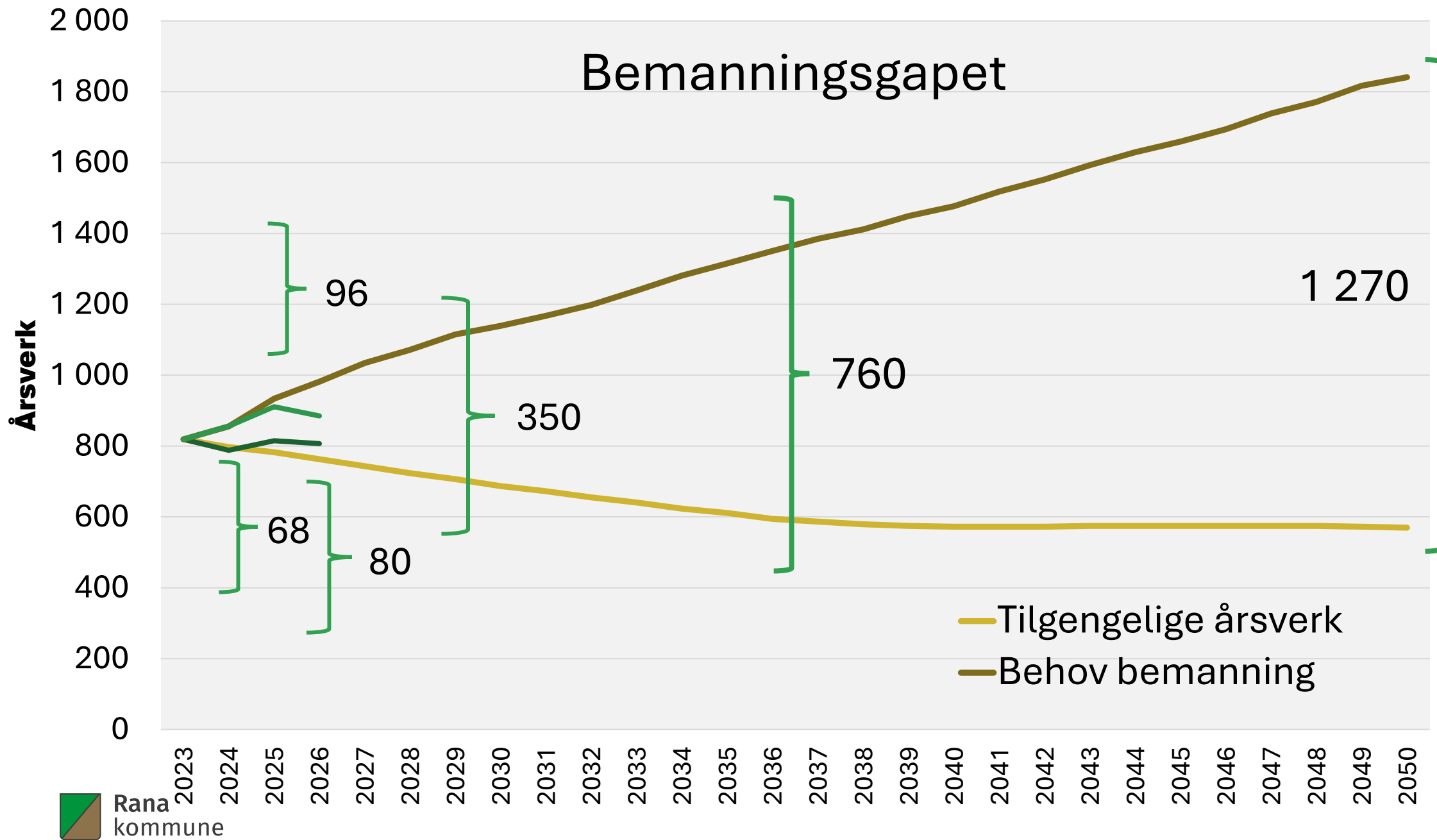
Endring frie inntekter (2026 kroner)

2018-2026:
650 færre i alderen 0-15 år

2018-2026:
718 flere i alderen 67 +

Utsatt strukturtiltak og ressursbruk over tid i utakt med forutsetningene i inntektssystemet.

Bemanningsgapet

Bærekraftstrappa - kommuneøkonomi

Bærekraft

- Samfunnsutvikler
- Økonomisk bærekraft

Redusert NDR

- Skyver på generasjonsprinsippet

Forbruk realkapital

- Økte investeringsbehov

Bruk av reserver

- Politisk handlingsrom borte

Driftsunderskudd

- Negativt netto driftsresultat
- Velferdsleveransen får problemer

ROBEK

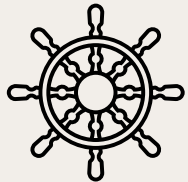
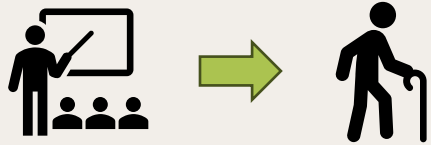
**Kontroll på drifta
kommer aldri til å gå av
moten!**

Winston Churchill
1874 - 1965

*«It is not enough that
we do our best;
Sometimes we have to
do what's required»*

De største utfordringene

- Vridning av tjenestetilbudet
- Driftsfølgevirkninger av investeringer
- Usikre og variable kraftinntekter
- Politisk **mot** til å omstille!

Behovsbasert og
bærekraftig
tjenesteyting

Effektivisering og
smart
ressursbruk

Samarbeid og
helhetstenkning

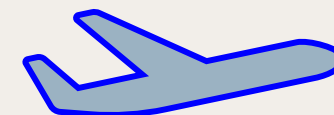
Innovasjon og
nytenkning

Endring og
tilpasning

Kunnskapsbasert og god styring

- Langsiktighet – spesielt investeringer
- Økonomiske handlingsregler
- Har fulgt forutsetningene i inntektssystemet
- God kommunikasjonsstrategi
- God samhandling mellom administrativt og politisk nivå.
 - ✓ Kontinuitet og faste møtepunkter
 - ✓ Årlige budsjettsamlinger fra 2012
 - ✓ Godt underlagsmateriale
 - Perspektivanalyse, KOSTRA, kommunaløkonomisk analyse, Kommunebarometeret og leveårsanalyse

➤ **Vi har tenkt langt og gjort nødvendige grep i tide – samtidig har vi vært en aktiv samfunnsutvikler**

Budsjettprosessen 2024:

Et land i endring – en kommune i endring...

- Rekordlav fruktbarhet tredje år på rad
- Et stramt opplegg som krever at drifta leverer.
- Ressursdreining fra unge – til eldre.
- **Mørke** skyer i horisonten.
- Omstilling på **20 – 60 mill. kr** i perioden.
- «*Mot til å endre*»

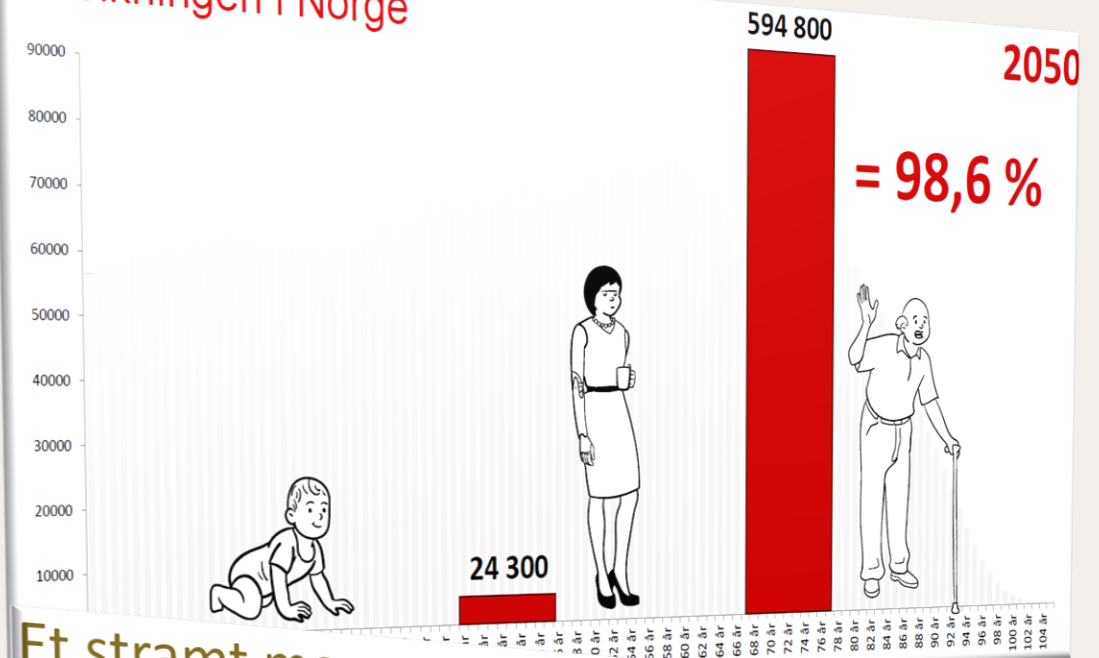
Budsjettprosessen 2025:

- Tilby tjenester til lavere kostnader med færre ressurser
- Bedre utnyttelse av areal, arbeidskraft og teknologi
- Ressursbruken må endres – fra unge til eldre
 - Uløst omstillingsbehov og strukturtiltak i oppvekst
- Nedgangen i antall barn og unge øker mer
- Økt omstillingsbehov **20 – 100 mill. kr**

• "Tid for taktskifte" - behov for raskere endringer

Befolkningen i Norge

Et stramt men ansvarlig, langsiktig og bærekraftig budsjettopplegg

- ✓ Et nødvendig taktskifte.
- ✓ Ressursdreining fra unge til eldre og prioritering av helse og mestring.
- ✓ Styrket handlingsrom og økt omstillingstakt
- ✓ Ny teknologi, nye arbeidsformer og strukturendringer
- ✓ Alt som kan digitaliseres skal digitaliseres
- ✓ Tar nødvendige grep nå for å sikre framtidig velferd.

KOMMUNAL
ØKONOMISK
BÆREKRAFT

Rana
kommune

Status

Kommunescenarier 2040

Sammenbruddet

Veien til dit ingen ville

Smertens vei

Tilpasning år for år

Tenke langt

- handle nå

Ubalanse i drifta

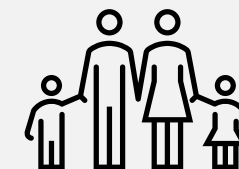
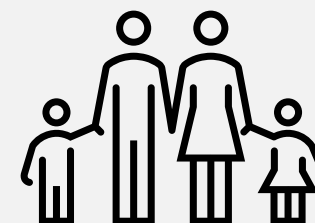
- konsekvenser av tiltak merkes

- Sektorrammene økt med 115 mill. kr i 2026
 - *Herav 71 mill. kr til Avinor*
- Sektorene er presset men fortsatt mål om balanse.
- Flere iverksatte tiltak får negative konsekvenser
- Den største sektoren, helse og mestring har kommet til et knekkpunkt hvor tjenestebehovet øker betraktelig mer enn tilgangen til ressurser.
- Fortsatt høye forventninger om å få levert tjenestene som før.
- Å gjøre rene nedtrekkstiltak vil forsterke situasjonen med økt sykefravær, redusert mulighet til å levere tjenestene og gjøre omstillingsarbeidet mer krevende.

➤ **Drifta går inn i 2027 i ubalanse.**

Befolkningsutvikling 1.halvår

1.halvår	2023	2024	2025	2026
Fødte	118	118	119	116
Døde	122	111	135	133
Fødselsoverskudd	-4	7	-16	-17
Innflytting	321	297	326	286
Utflytting	338	285	338	311
Nettoflytting	-17	12	-12	-25
Sum endring	-21	19	-28	-42

Endringer inntektssystemet

	01.07.2026	Endring fra 2025	Satser 2026 *)	Endring
0 år	223	-4	40 000	-160 000
1-5 år	1 189	23	251 000	5 773 000
6-15 år	2 633	-108	180 000	-19 440 000
16-22 år	2 188	26	42 000	1 092 000
23-66 år	14 380	-104	38 000	-3 952 000
67-79 år	3 508	-8	63 000	-504 000
80-89 år	1 402	67	140 000	9 380 000
90 år og over	274	5	399 000	1 995 000
Sum	25 797	-103		-5 816 000

*) Inkludert inntektsutjevning

Underlagsdokumenter 2026

budsjett og økonomiplanprosessen

☐ Perspektivanalysen

- Kunnskapsdokument som viser utfordringer og utviklingstrekk.

☐ KOSTRA analysen

- Ressursbruk sammenlignet med andre

☐ Kommunaløkonomisk analyse

- Finansielle nøkkeltall

☐ Kommunebarometeret

- Kvalitet

Perspektivanalyse

2027

Rana kommune

Sjøfronten

KOSTRA analyse 2026

Kommunaløkonomisk analyse 2026

Rana kommune

Høst i Tverråga

Foto: Rana kommune

Kommune-
barometeret

Effektivitet i kommunene

- Metoden sier noe om den enkelte kommunes effektivitet i forhold til beste etablerte praksis.
- Fra 2023 til 2024 var det for landet som helhet omtrent uendret målt effektivitet i de tre sektorene: pleie og omsorg, grunnskole og barnehage.

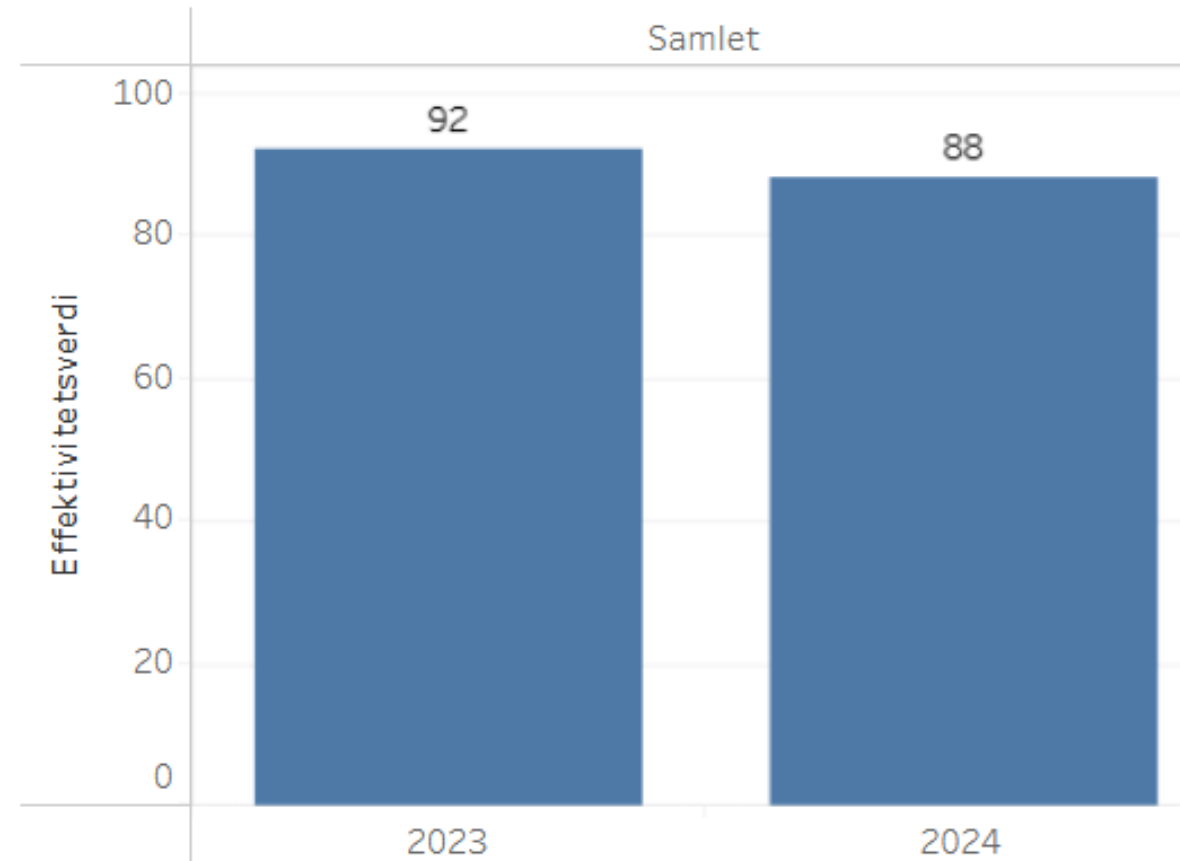
Rana 2024 (2023):

- Barnehage 86 (94)
- Grunnskole 83 (88)
- Pleie og omsorg 92 (93)

Resultater 2023 og 2024. Rana

Ikke alle kommuner har verdi for alle tjenesteområder ett eller begge år.

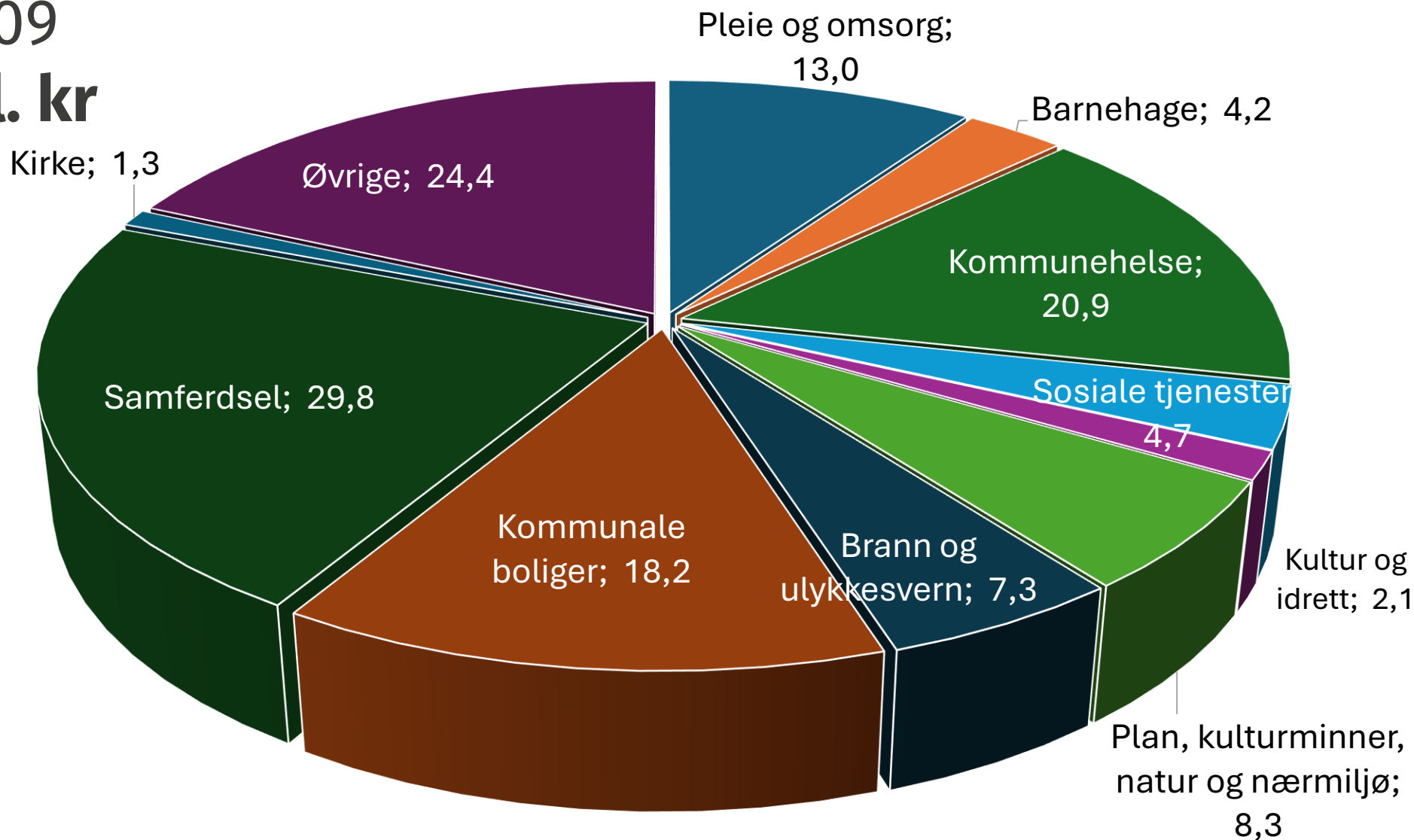

Kilde: regjeringen.no, oppdatert 2.2.2026

Ressursbruk tjenester 2025

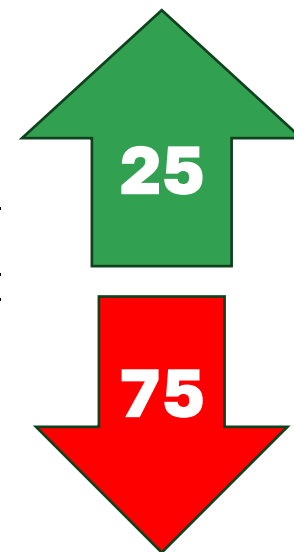

Rana/KG09
+ 134 mill. kr

Korrigert for utgiftsbehov og arbeidsgiveravgift

	Vekt	2025	2026	Endring fra i fjor
Totalplassering	100 %	81	90	9
Grunnskole	20,0 %	120	164	44
Pleie og omsorg	20,0 %	224	265	41
Barnevern	5,0 %	163	172	9
Barnehage	10,0 %	142	244	102
Helse	7,5 %	250	256	6
Sosialtjenesten	7,5 %	73	44	-29
Kultur	5,0 %	180	180	0
Klima og natur	5,0 %	22	259	237
Saksbehandling	2,5 %	202	181	-21
Vann, avløp og renovasjon	2,5 %	166	56	-110
Økonomi	10,0 %	57	17	-40
Kostnadsnivå	5,0 %	21	65	44

Kommune-
barometeret

Oppdatert 16. august 2026

1833 Rana — Fylke 18 Nordland

90. plass | 18 Nordland

Utfordringsbildet...

**Hva møter oss i
framtiden?**

Prop. 94 S

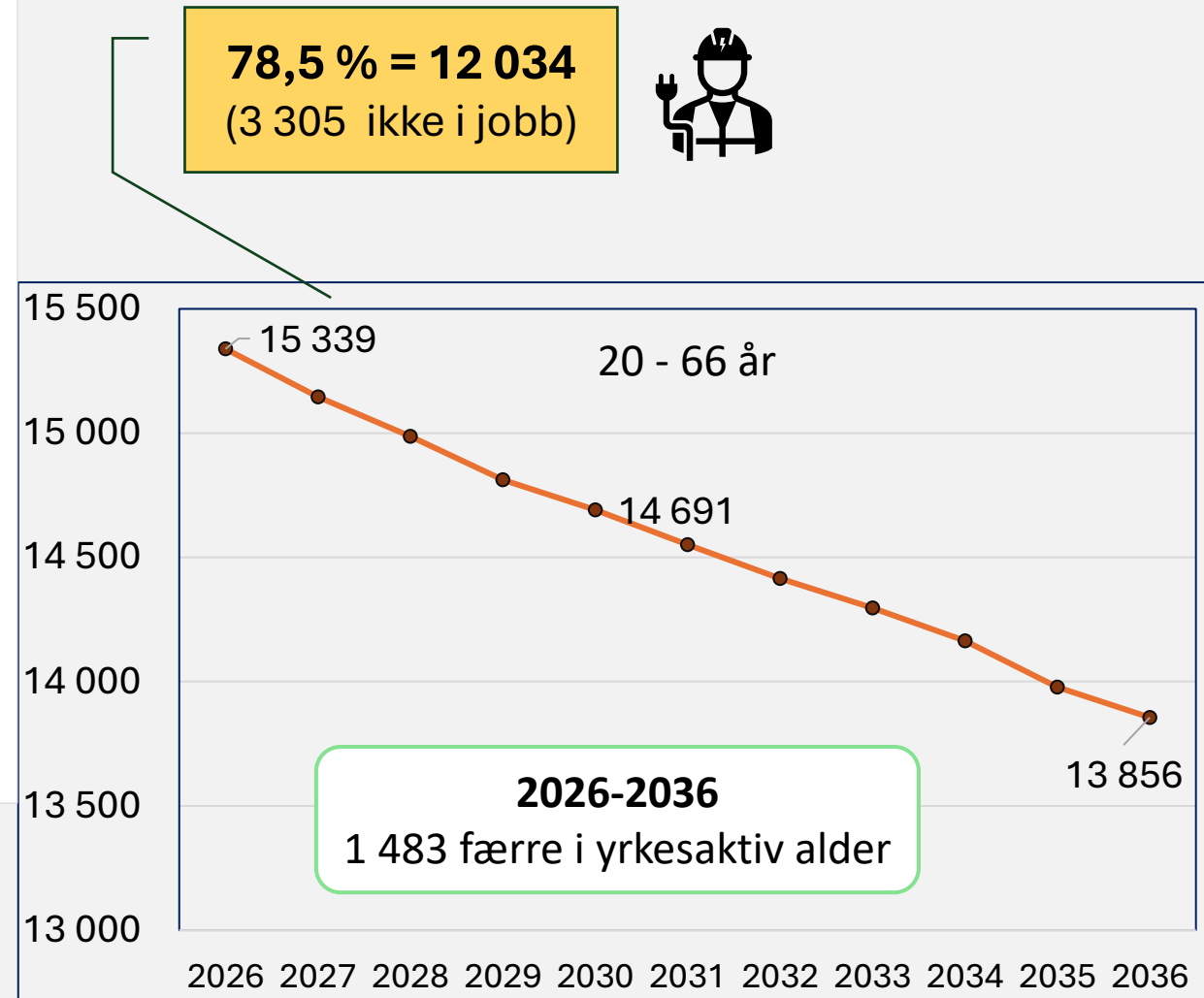
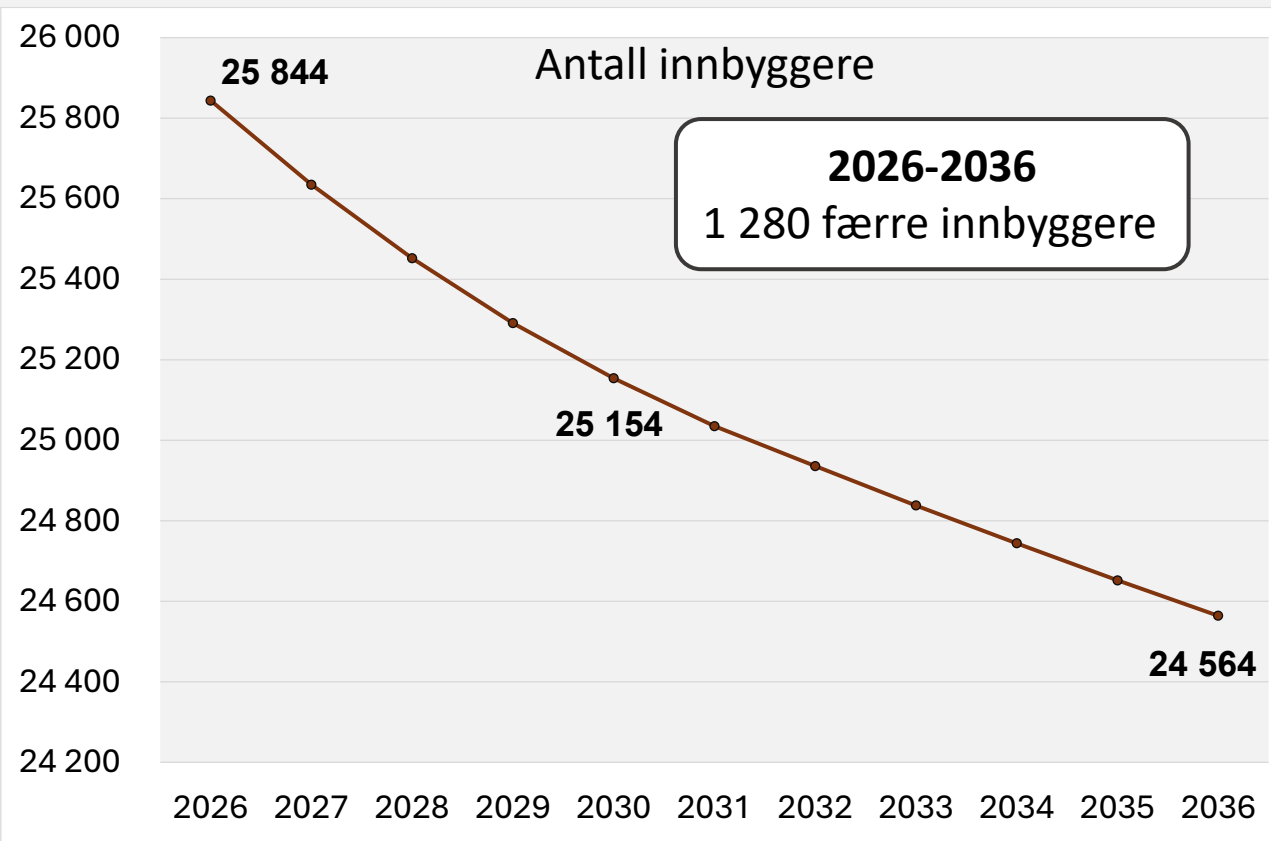
(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

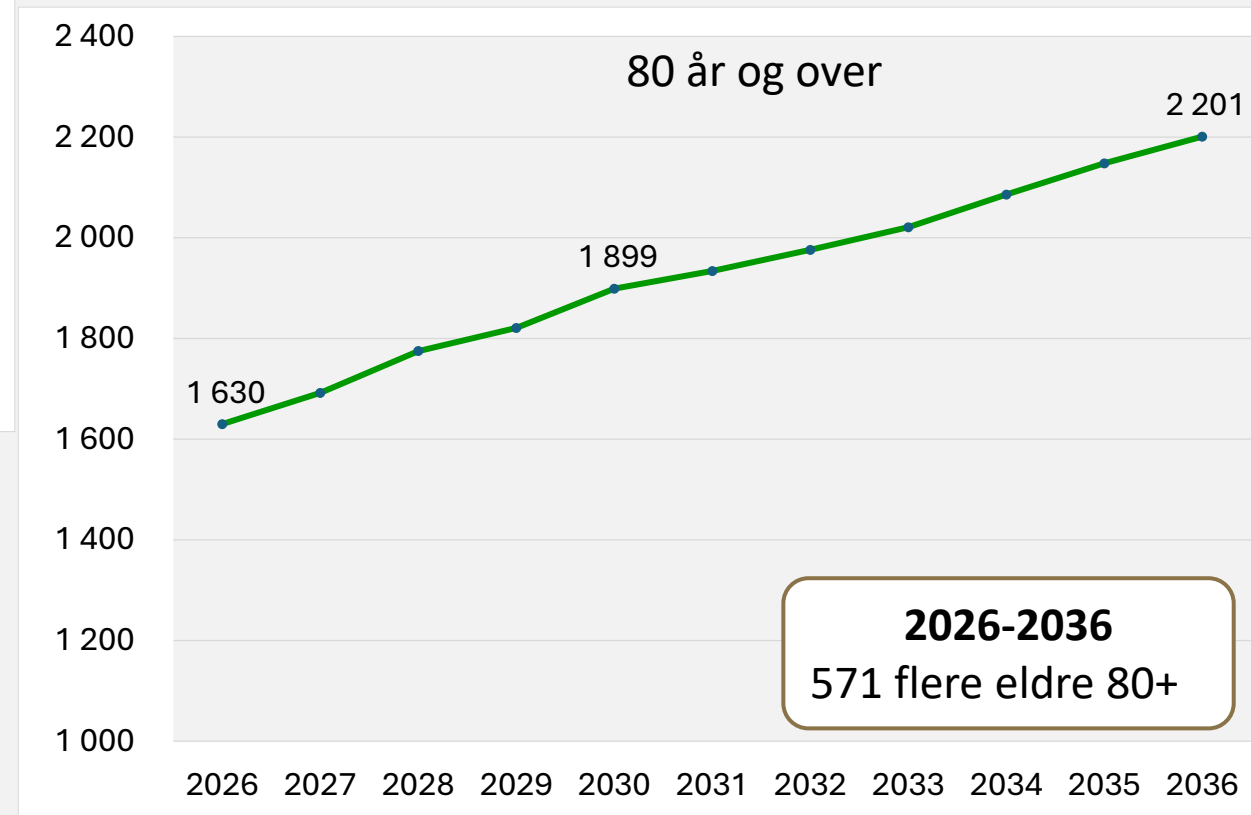
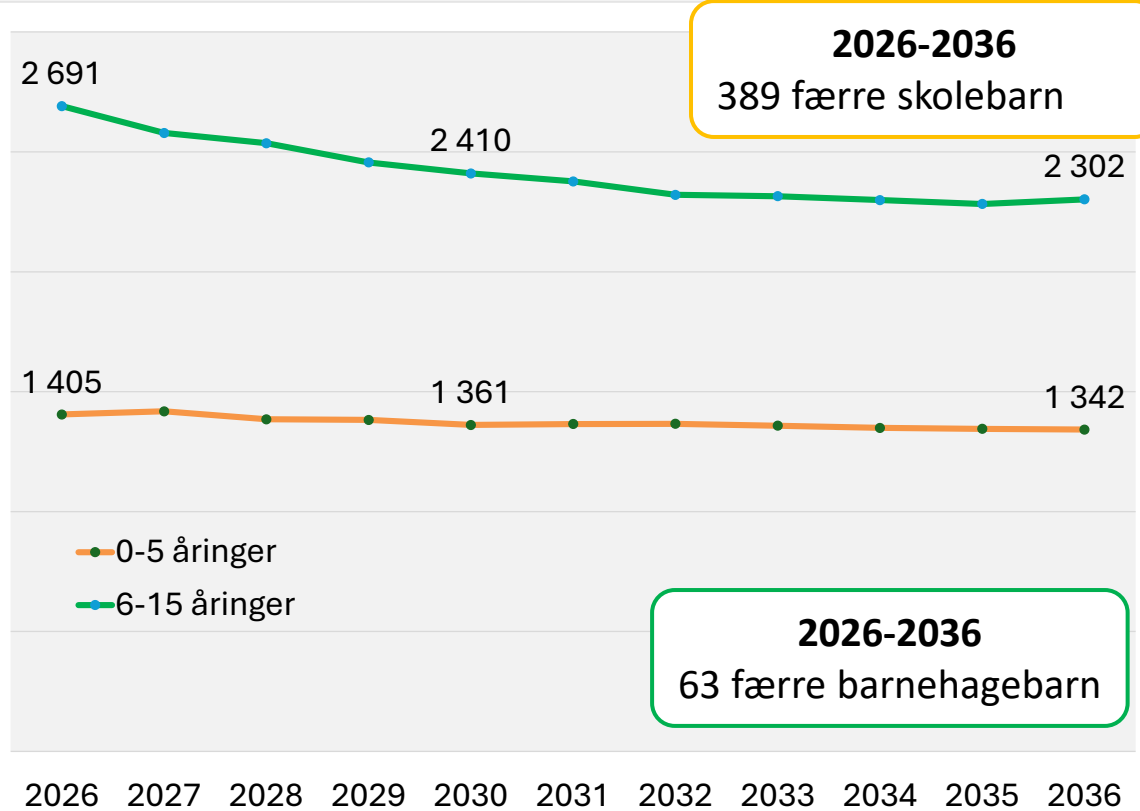
Kommuneproposisjonen 2027

- «**Mange** kommuner står allerede i dag overfor et **krevende** omstillingsbehov, som vil **forsterkes** framover mot 2050. **Alle** kommuner vil få en **aldrende** befolkning, og mange kommuner, særlig i **distriktene**, vil samtidig få **redusert** folketallet. **Penger** alene kan ikke løse disse **utfordringene**. Mangel på **kapasitet** og **kompetanse** påvirker kommunenes evne til å løse **grunnleggende** oppgaver og tjenester, muligheten til **utvikling** og **omstilling** og evnen til å ivareta rollen som **samfunnsutvikler**.
- Å **tilpasse** tjenestetilbudet til endret **demografi** vil kreve **omstillinger**. Det må påregnes **økt** behov for å **flytte** ressurser mellom ulike tjenesteområder, herunder fra **oppvekstområdet** til **helse** og omsorg, i **tråd** med endringene i befolkningssammensetningen og innbyggernes **behov** for tjenester.»

Folkemengden reduseres - færre yrkesaktive

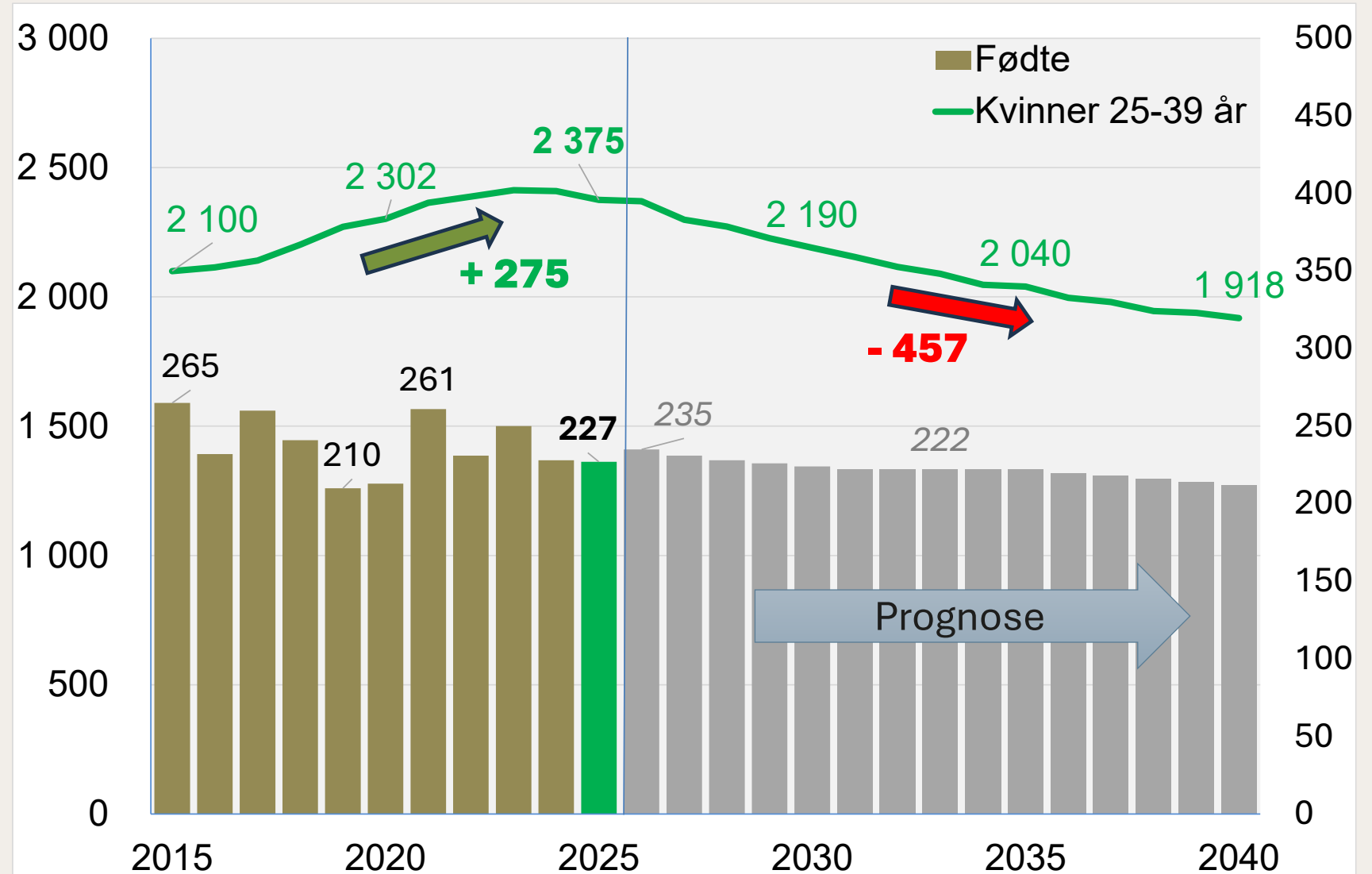

Færre barn og unge – flere eldre

Lavere fødselstall?

Rana
kommune

Handlings- og økonomiplan 2027-2030

5051-5030
jubrgu

Statsbudsjettet 2027

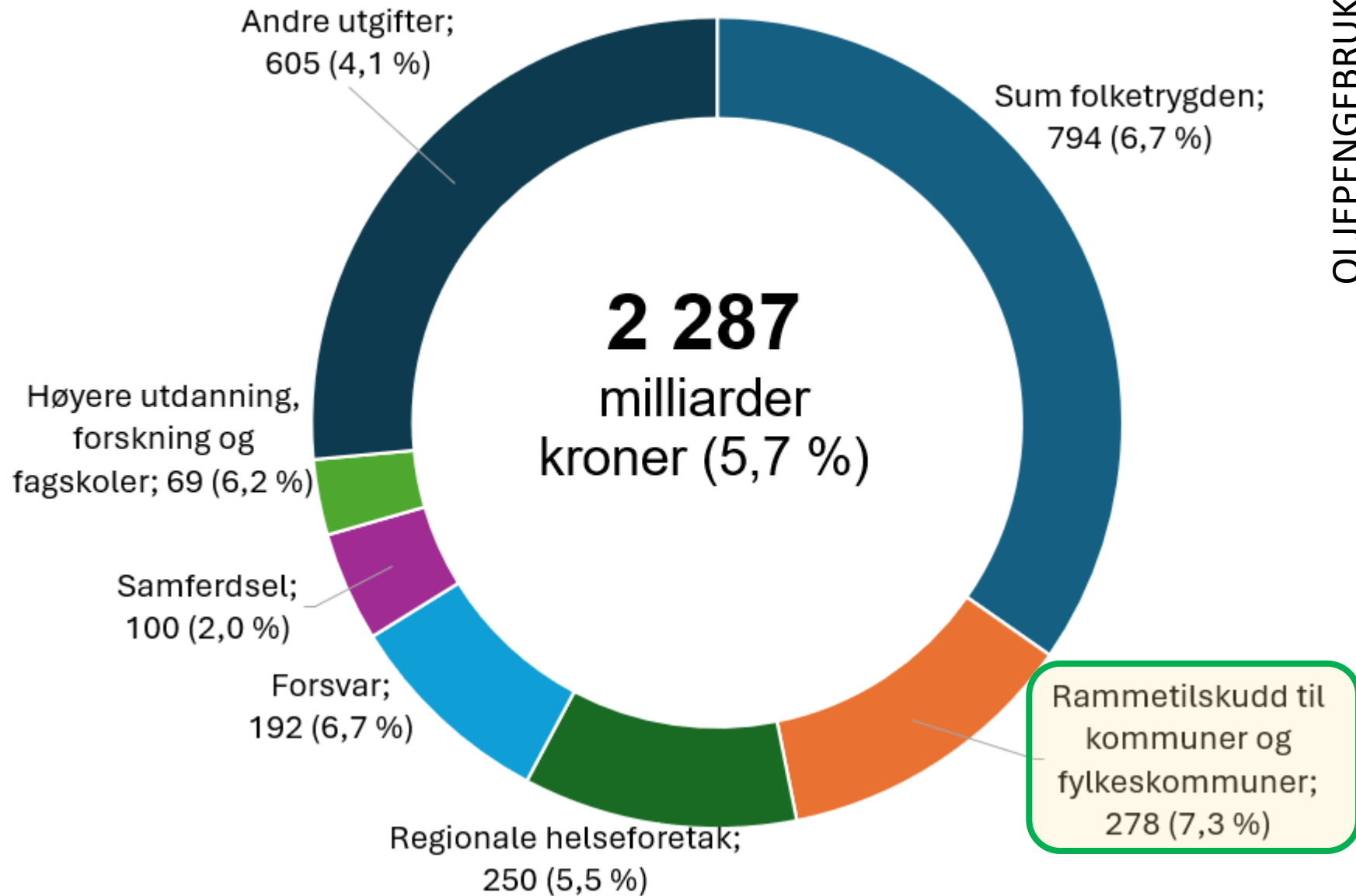
Finansminister Jens Stoltenberg (Ap)

Oslo, 7. oktober 2026

Foto: Anagram Design

Statens utgifter 2027 - endring fra 2026 i parentes

OLJEPENGEBRUK

608 milliarder kroner
Bruken av fondsmidler

2,7 prosent
av fondsverdien

26,6 prosent
av statsbudsjettets utgifter

6,3 milliarder kroner
til vekst i sykehus og
kommunesektoren
1 milliard utover demografi

Forsvarsutgifter
3,4 prosent av BNP

Regjeringen foreslår:

Vekst i frie inntekter:

3,2 mrd. kroner

- Kommunene: 2,6 mrd. kroner
- Fylkeskommunene: 0,6 mrd. kroner

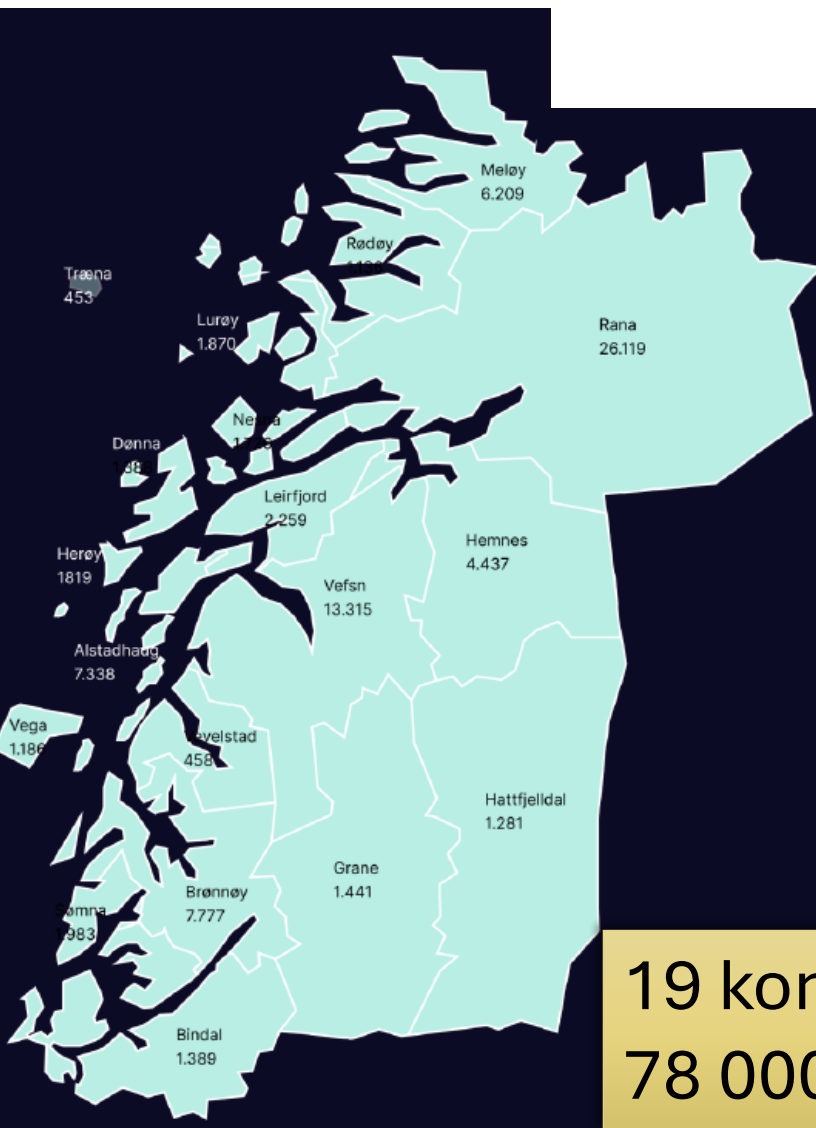
Handlingsrom utover
merkostnader til demografi:

0,5 mrd. kroner

- Kommunene: 0,4 mrd. kroner
- Fylkeskommunene*: 0,1 mrd. kroner

Kommunal lønns og prisvekst (deflator): 3,8 prosent

- Herav lønnsvekst 4,0 prosent
- Herav prisvekst 2,9 prosent

19 kommuner
78 000 innbyggere

Regjeringen foreslår tre nye støtteordninger. Ordningene skal gi mindre byråkrati. Utredning kan få én million kroner.

- Sammenslåing gir minst 40 millioner.
- Oppstartstilskudd på 20 mill.

Ifølge Skjæran vil beløpet øke med antallet kommuner som inngår i sammenslåingen, og om den nye kommunen får mer enn 20.000 innbyggere.

KR **Kommunal**Rapport

Lokker med millioner til kommuner som vil slå seg sammen

Tre nye økonomiske ordninger skal friste kommuner til å slå seg sammen.

Kommunal- og distriktsminister Bjørnar Skjæran (Ap) vil gjøre det mer fristende for kommuner å slå seg sammen. Foto: Agnar Kaarbø

Oppsummering

Oppgavekorrigert vekst på 91,8 mill. kr (4,4 % (landet 4,9 %))

- Nominell videreføring av makspris i barnehage videreføres.
- Innslagspunktet kommunal egenandel for ressurskrevende tjenester øker ut over lønns- og prisvekst.
- Plikt til leksehjelp for 1-4 trinn avvikles
- Innlemming av en del øremerkede tilskudd
- Opptrappingsplan psykisk helse

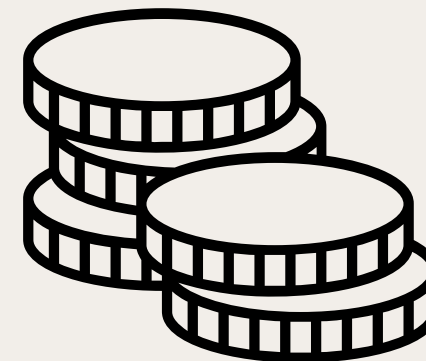
Økningen i frie inntekter:

- Ser ut til å dekke lønns- og prisvekst, samt oppgaveendringer
- Tidligere bevilget realøkning videreføres
- KS publiserer endelige tall i ettermiddag

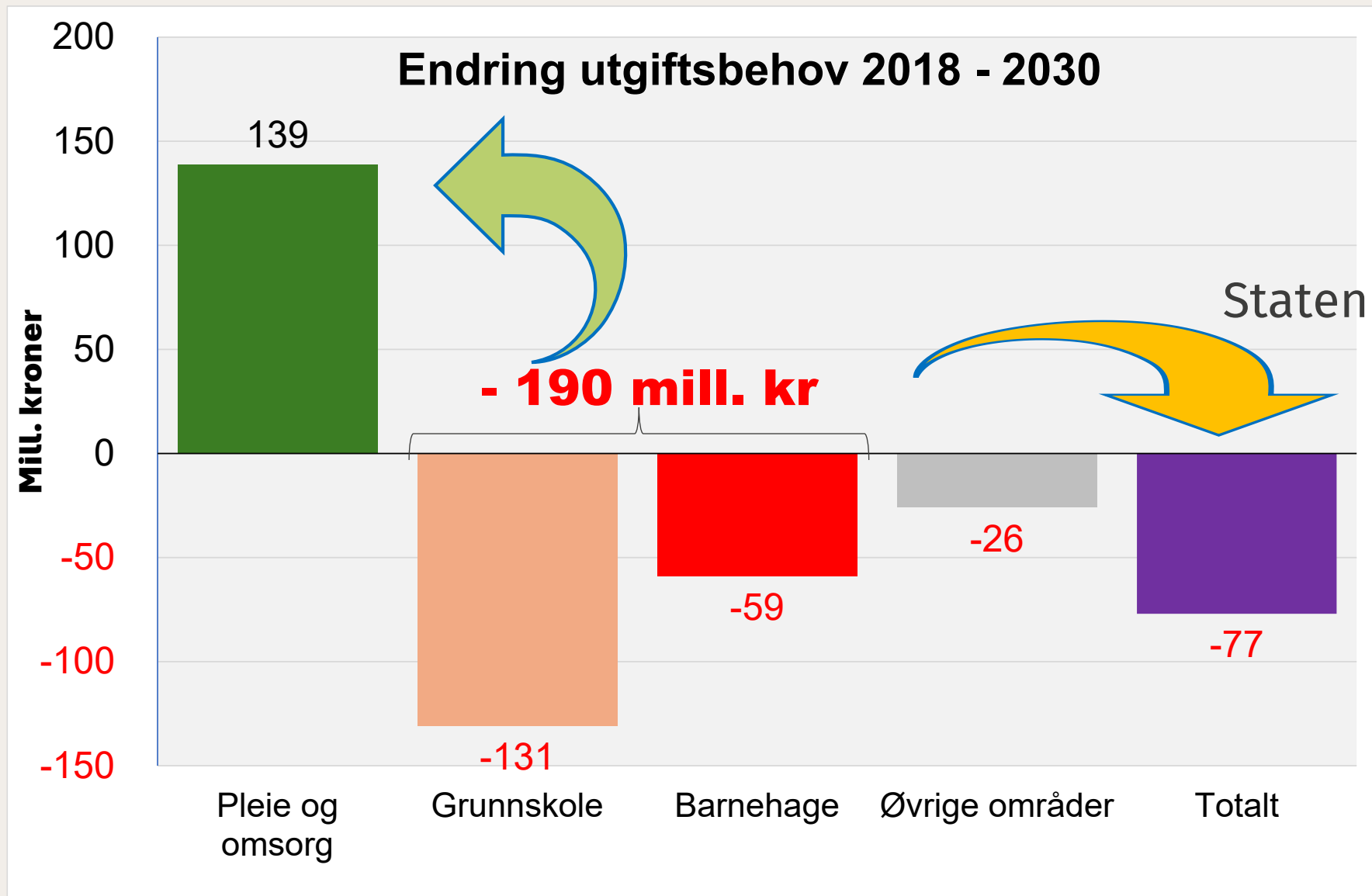
Inntektssystemet gir NETTO utjevning

- Inntektssystemet fra staten gir netto utjevning:
 - + Økt behov i pleie og omsorg
 - (**MINUS**) redusert behov blant barn og unge
 - = **Rammeoverføringen fra staten**

- Staten forutsetter at kommunen **flytter krone for krone** mellom tjenesteområdene ettersom behovet forandrer seg

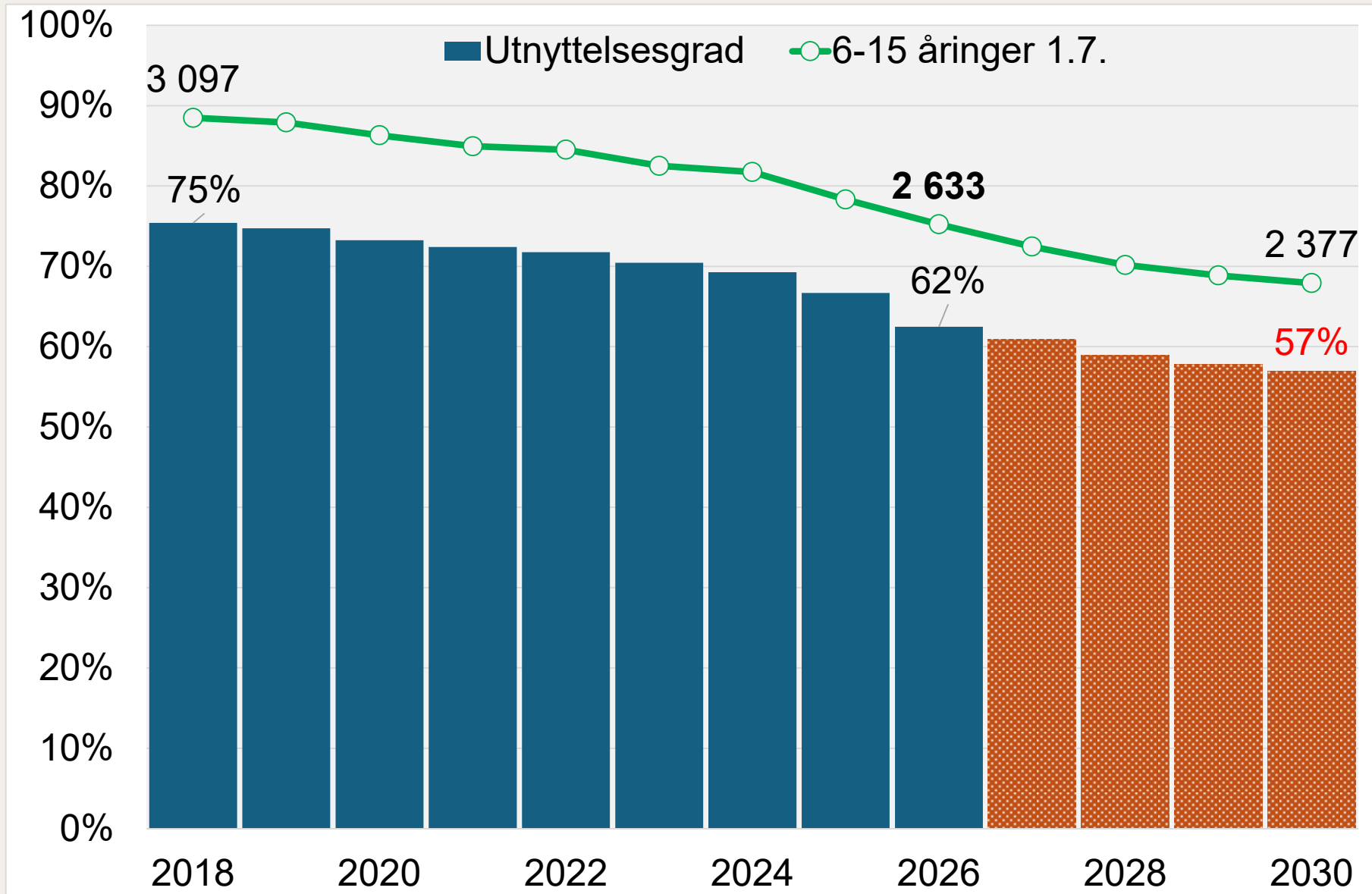
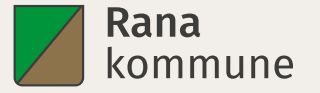
→ **En stor utfordring for store deler av kommune-Norge**
– også for Rana

Demografi tiltak 2027-2030

	2027	2028	2029	2030
Oppvekst og kultur 0-5 år	4 400	300	-2 300	-4 000
Oppvekst og kultur 6-15 år	-12 800	-21 500	-28 600	-35 900
Oppvekst og kultur	-8 400	-21 200	-30 900	-39 900
Helse og mestring	6 600	15 600	24 300	33 700
Sum demografi 2027-2030	-1 800	-5 600	-6 600	-6 200

Grunnskolesektoren

Uløst strukturgrep

45 mill. kr

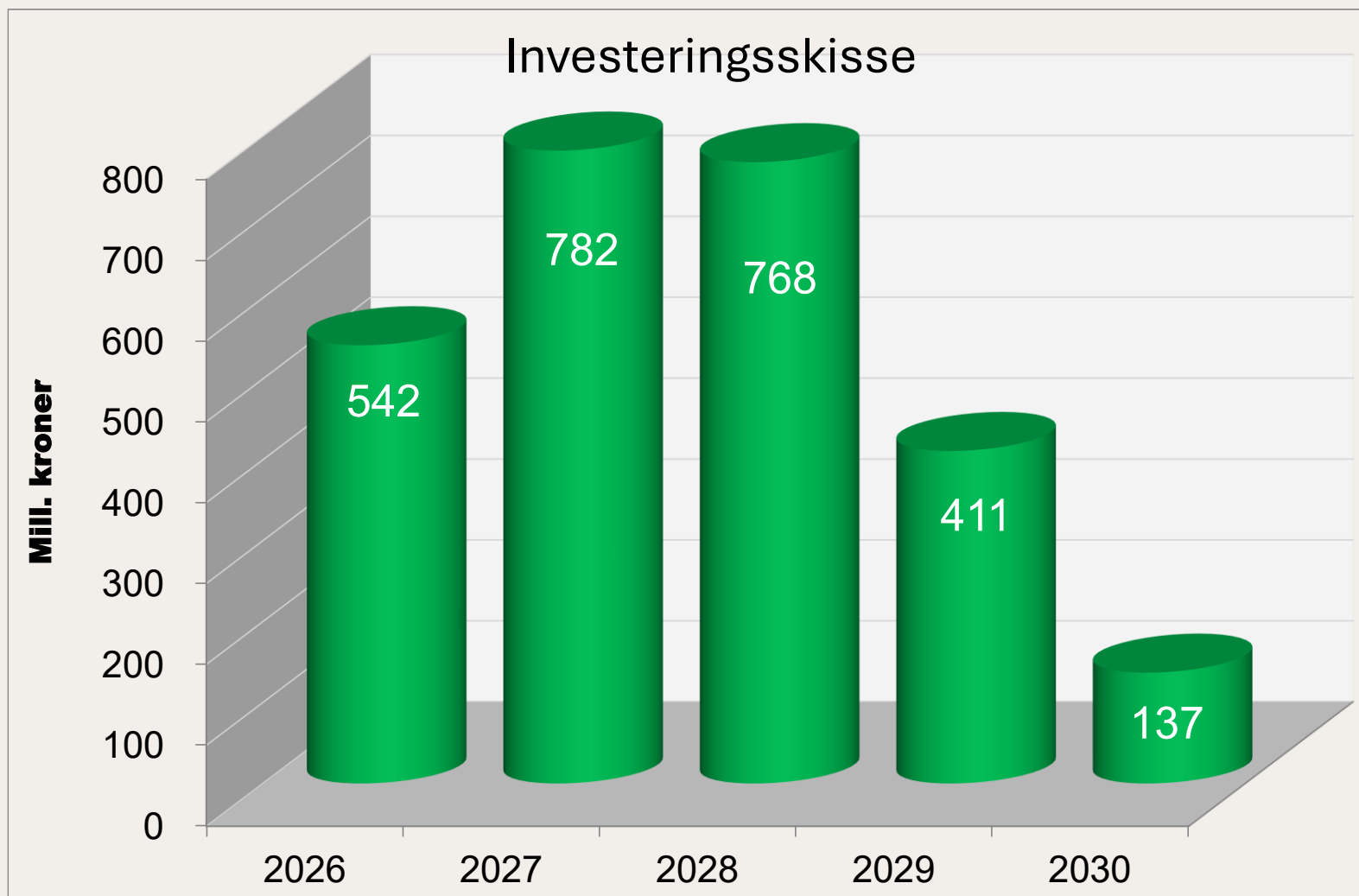
- **32 institusjonsplasser**
- **194 barnehageplasser**
- **840 kulturskoleplasser**
- **43 km slitedekkelegging**

(Rana: 2025 kroner)

Investeringer

Investeringskasse 2026-2030

Investeringskisse 2027-2030

• Solsiden bo- og aktivitetssenter	940 mill. kr
• Arealeffektivisering eide og leide bygg	430 mill. kr
• Vann og avløp	260 mill. kr
• Brannstasjon	180 mill. kr
• Storforshei skole (KST vedtak)	50 mill. kr
• Boliger MTA	50 mill. kr
• Kommunale veier	40 mill. kr
• Øvrige investeringer	148 mill. kr
• <u>Totalt</u>	<u>2 098 mill. kr</u>

Illustrasjon: agraff

Finansiering investeringer

• Sum bruk av lån	941 mill. kr
➤ <i>Herav låneopptak</i>	623 mill. kr
➤ <i>Herav bruk av ubrukte lånemidler</i>	318 mill. kr
• Tilskudd Husbanken	406 mill. kr
• Overføring fra drift	360 mill. kr
• Kompensasjon for merverdiavgift	389 mill. kr
• Netto ubundne fond	2 mill. kr
 ➤ Totalt	 2 098 mill. kr

Illustrasjon: Local AS

«Kommunen kan ikke omstille seg bort fra renten»

Rentesmellen som truer kommuneøkonomien

Det er én ting kommunene ikke kan omstille seg bort fra: Renten.

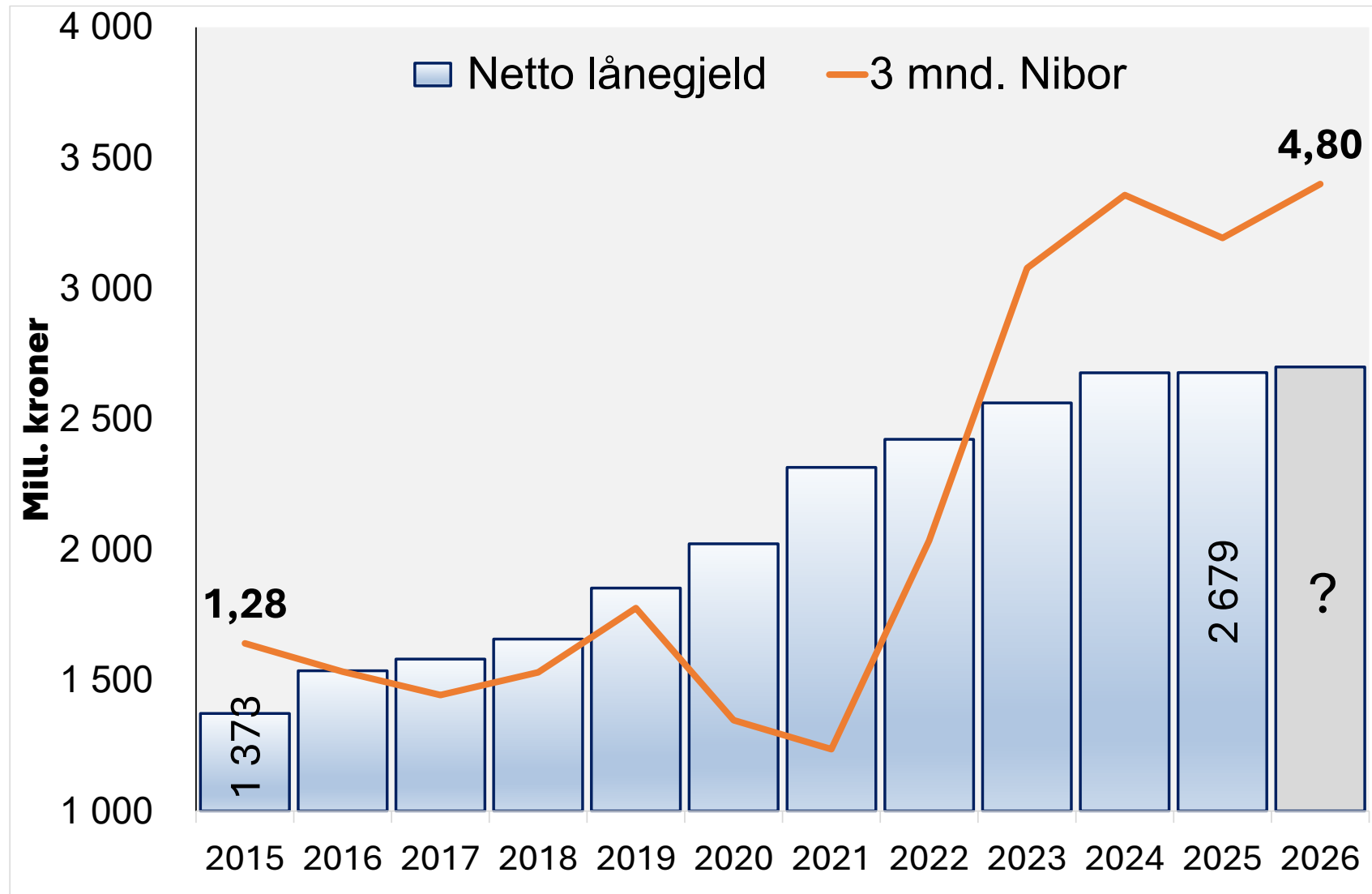

Daniel Kvisten

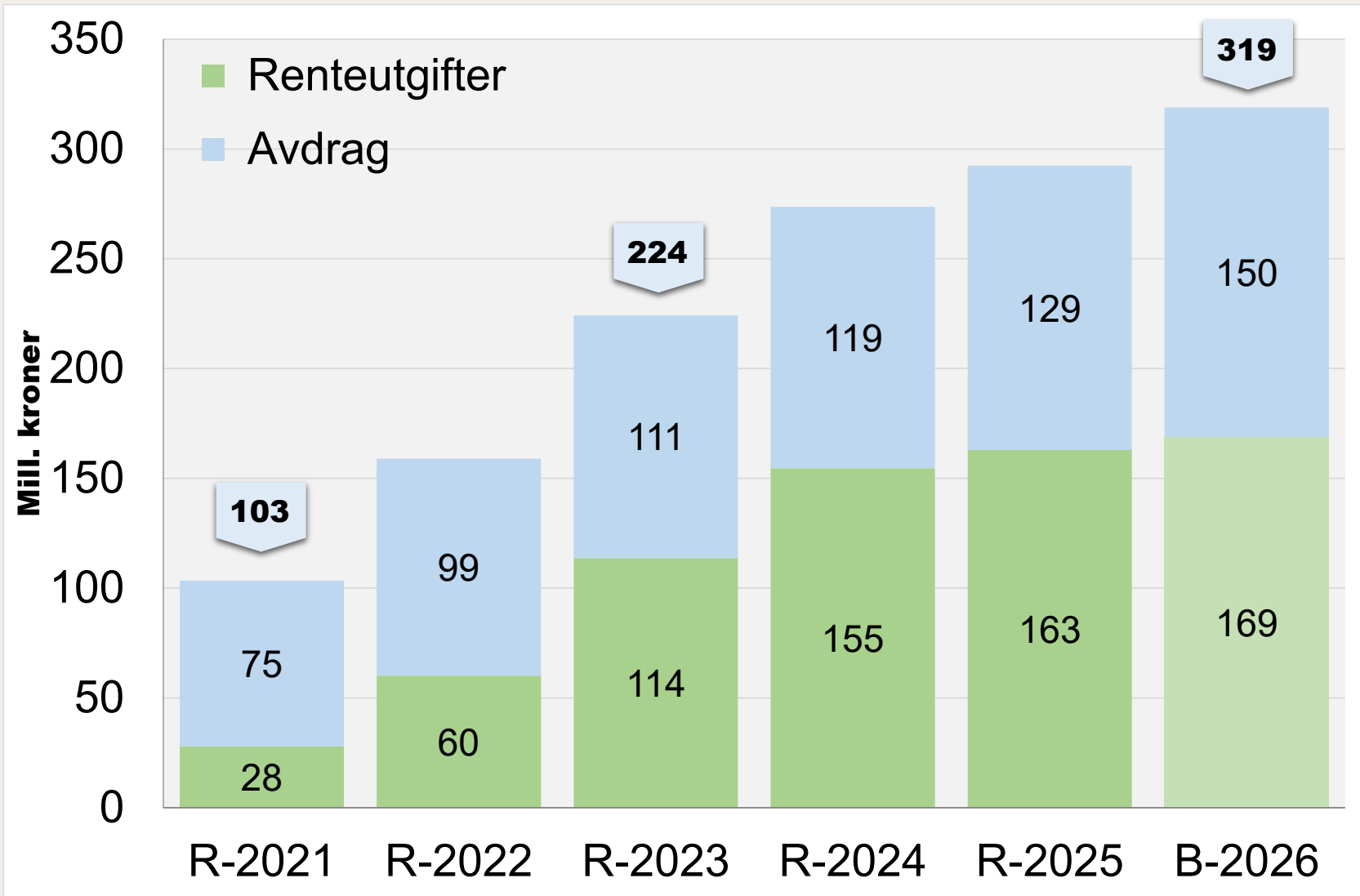
KUNDE OG SALGSLEDER OFFENTLIG MARKED,
KLP BANKEN

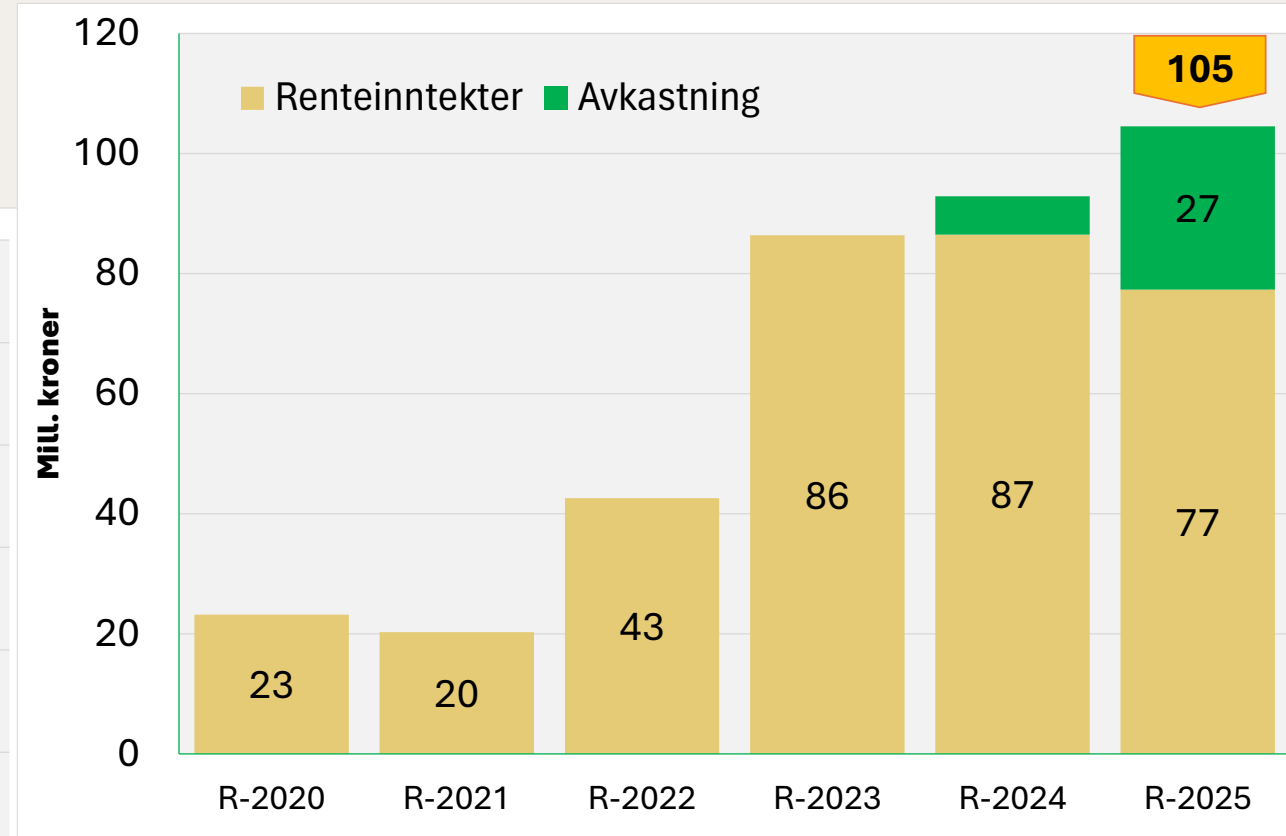
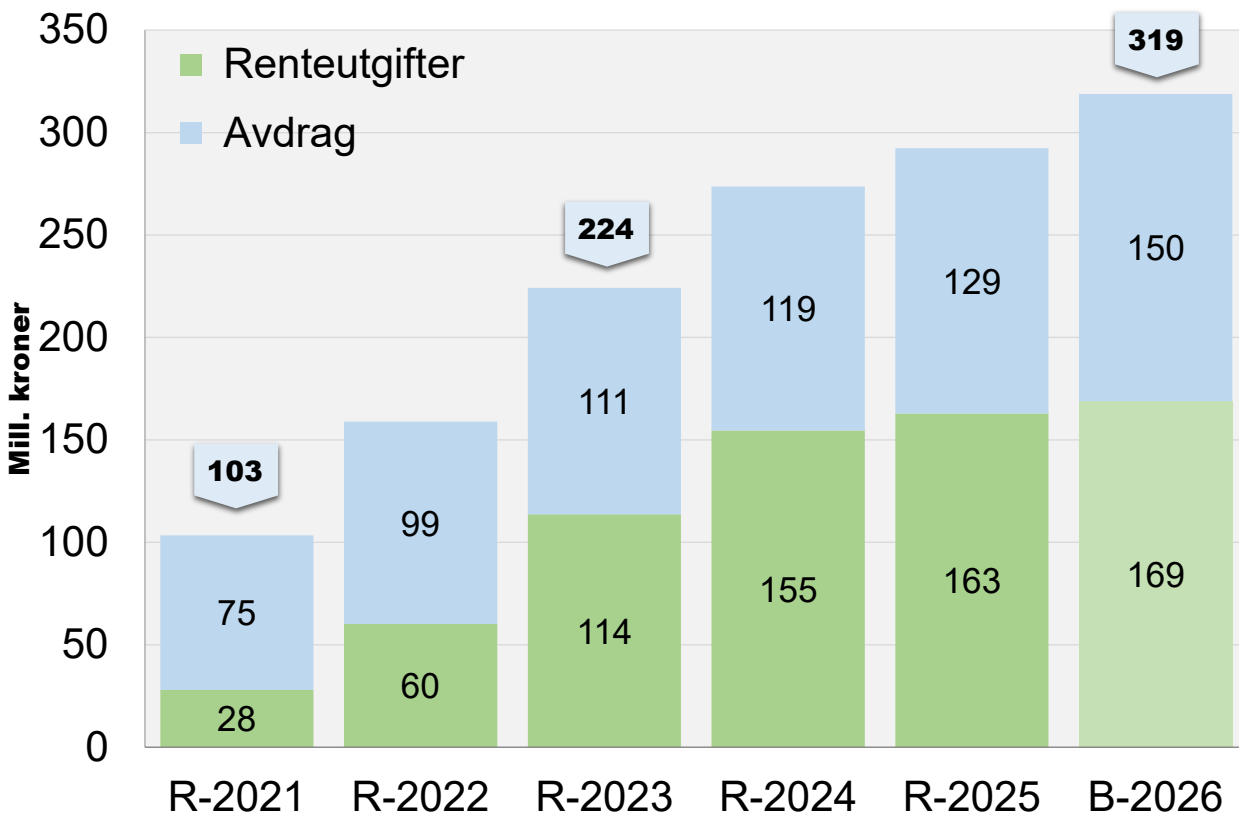
Rana
kommune

På fem år er kapitalkostnadene tredoblet!

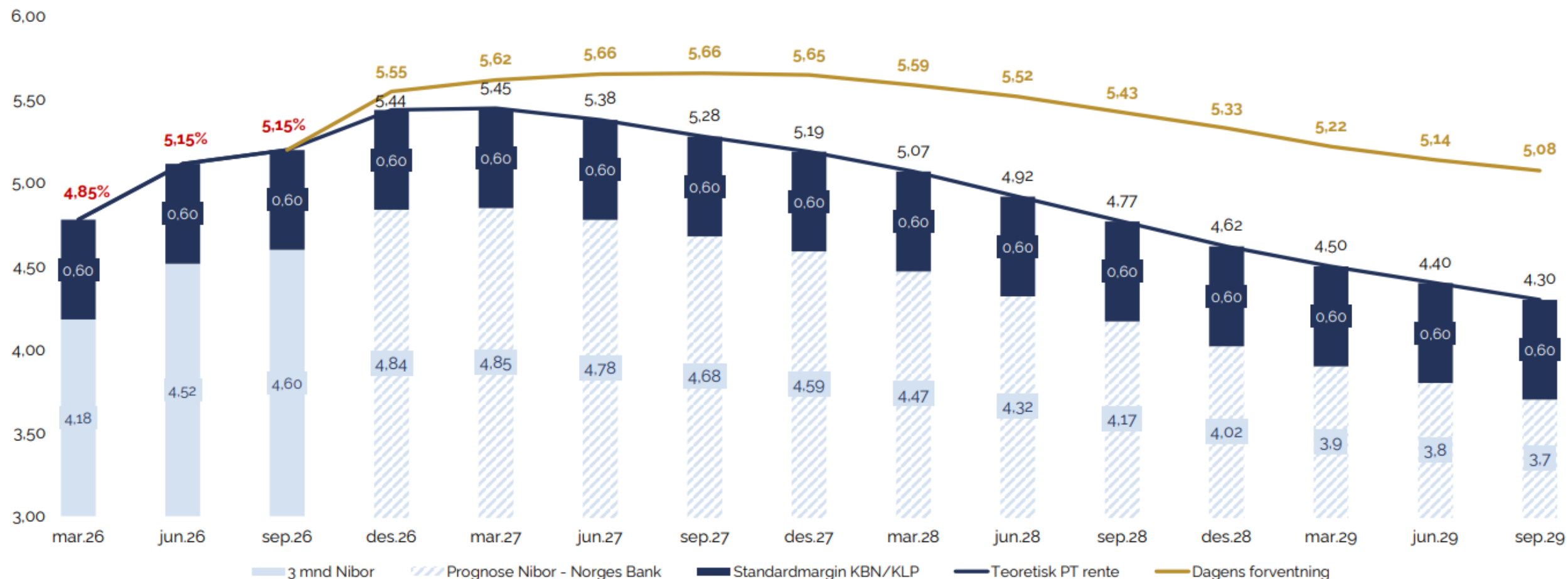

Høyere rente, økt likviditet og plasseringer - har også bidratt til økte inntekter

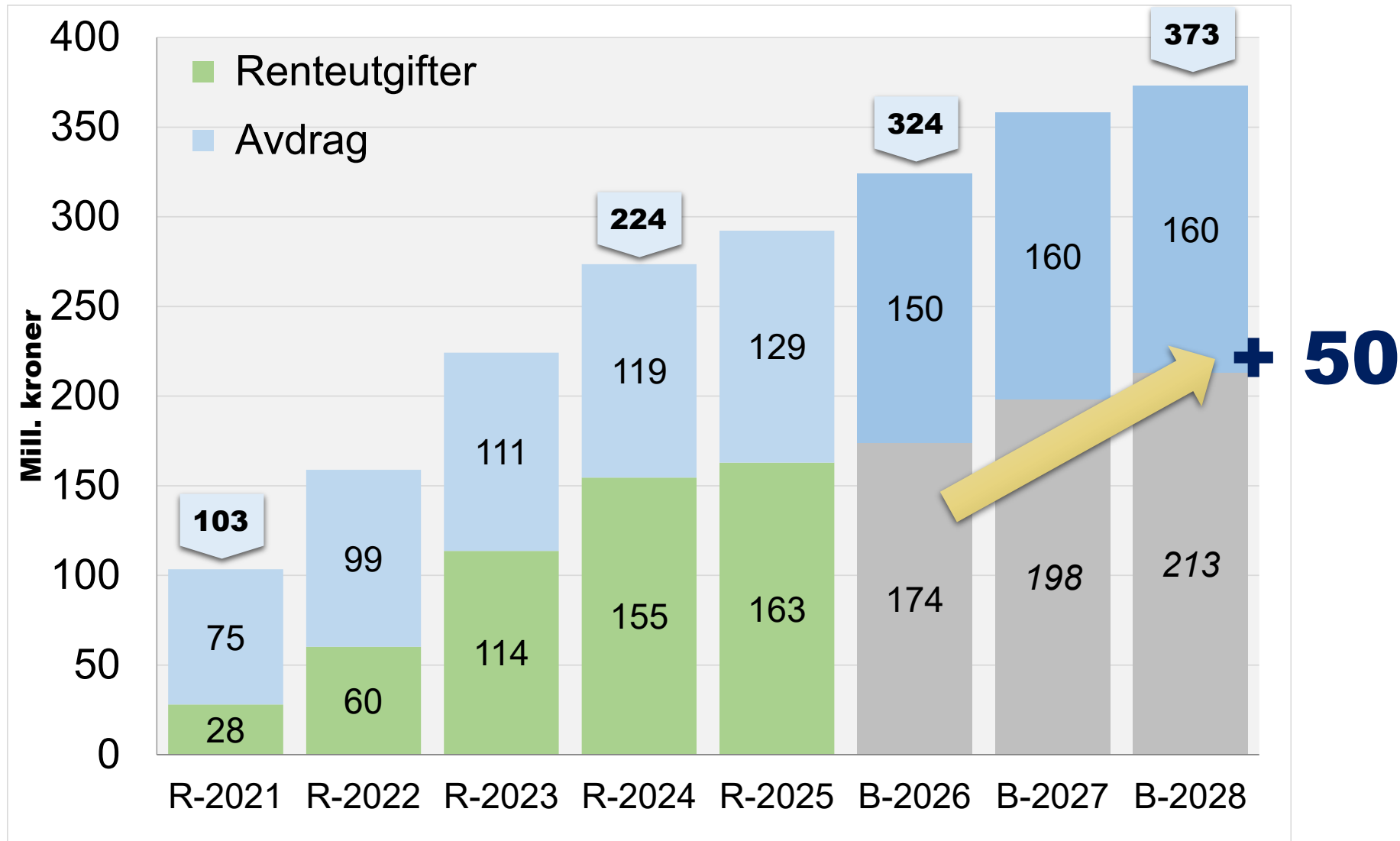

Hva med standardlån KBN/KLP?

3 mnd Nibor (historikk og markedets prognose) hensyntatt 0,60% i margin

Kapitalkostnadene øker

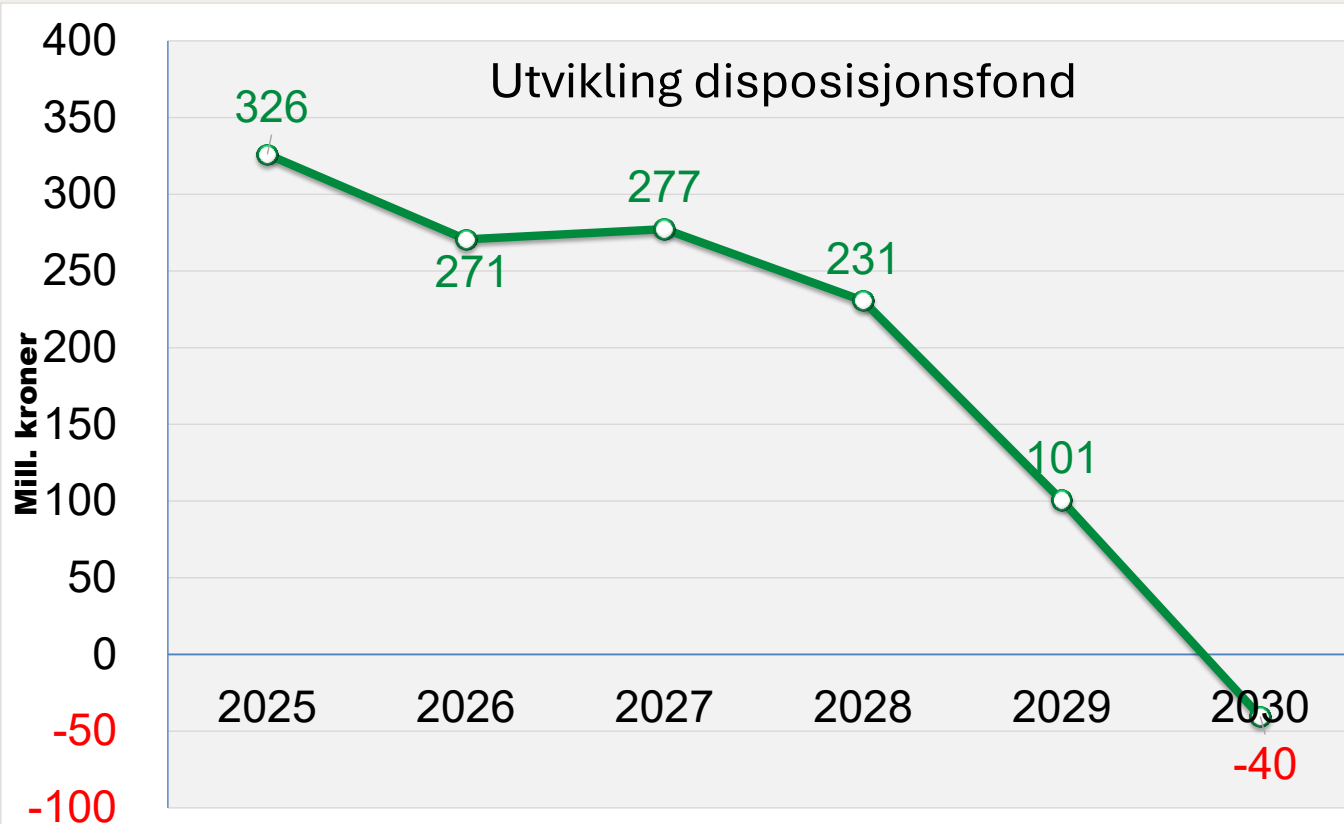
Rammetilpasning tjenester 2027 - 2030

2027	2028	2029	2030
37	81	119	141

Foreløpige forslag til omstillingstiltak (tall i mill. kroner):

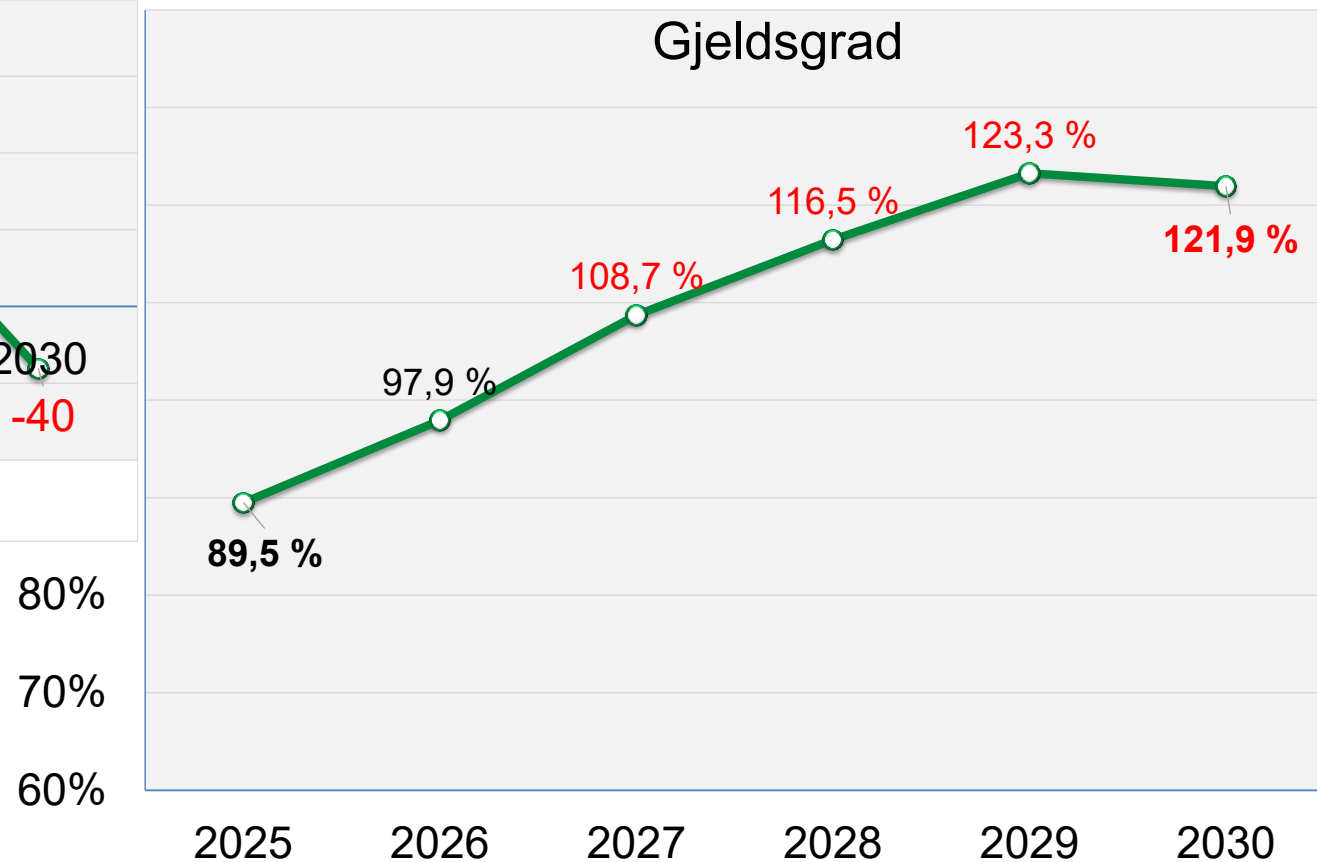
Sektor	B-2026	2027	2028	2029	2030	Andel
Støttetjeneste	125	-5,0	-10,2	-10,6	-11,0	-8,8 %
Oppvekst og kultur	704	-5,4	-20,7	-44,7	-57,9	-8,2 %
Helse og mestring	767	-18,0	-31,0	-42,2	-47,2	-6,1 %
NAV kommune	54	-1,5	-2,3	-2,9	-3,0	-5,6 %
Teknisk sektor	230	-7,1	-15,8	-17,8	-21,3	-9,2 %
Kirkelig fellesråd	16	-0,3	-0,7	-1,0	-1,2	-7,4 %
Sum	1 896	-37,3	-80,6	-119,1	-141,4	-7,5 %

Alternativ – utsatt omstillingsløp

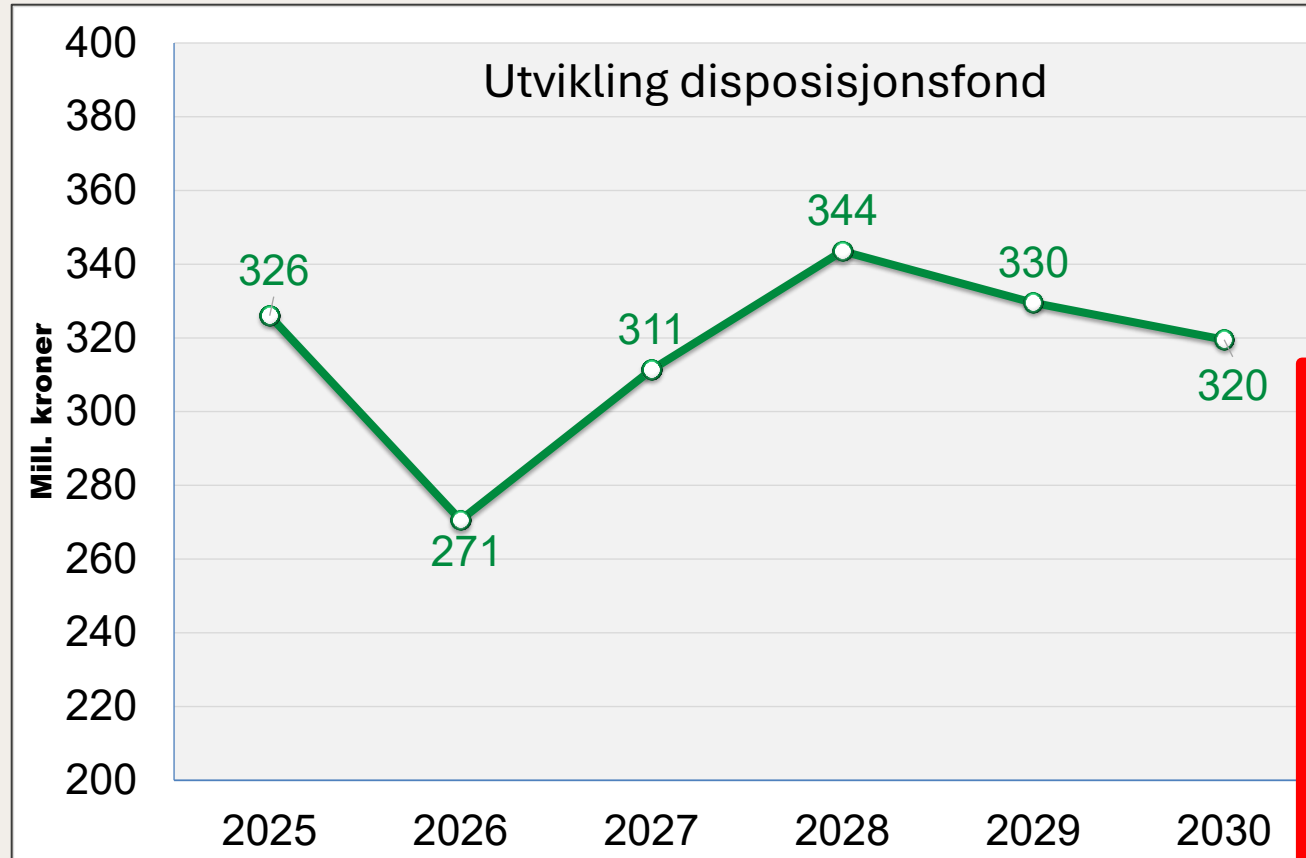
Alternativ A

Alternativ B

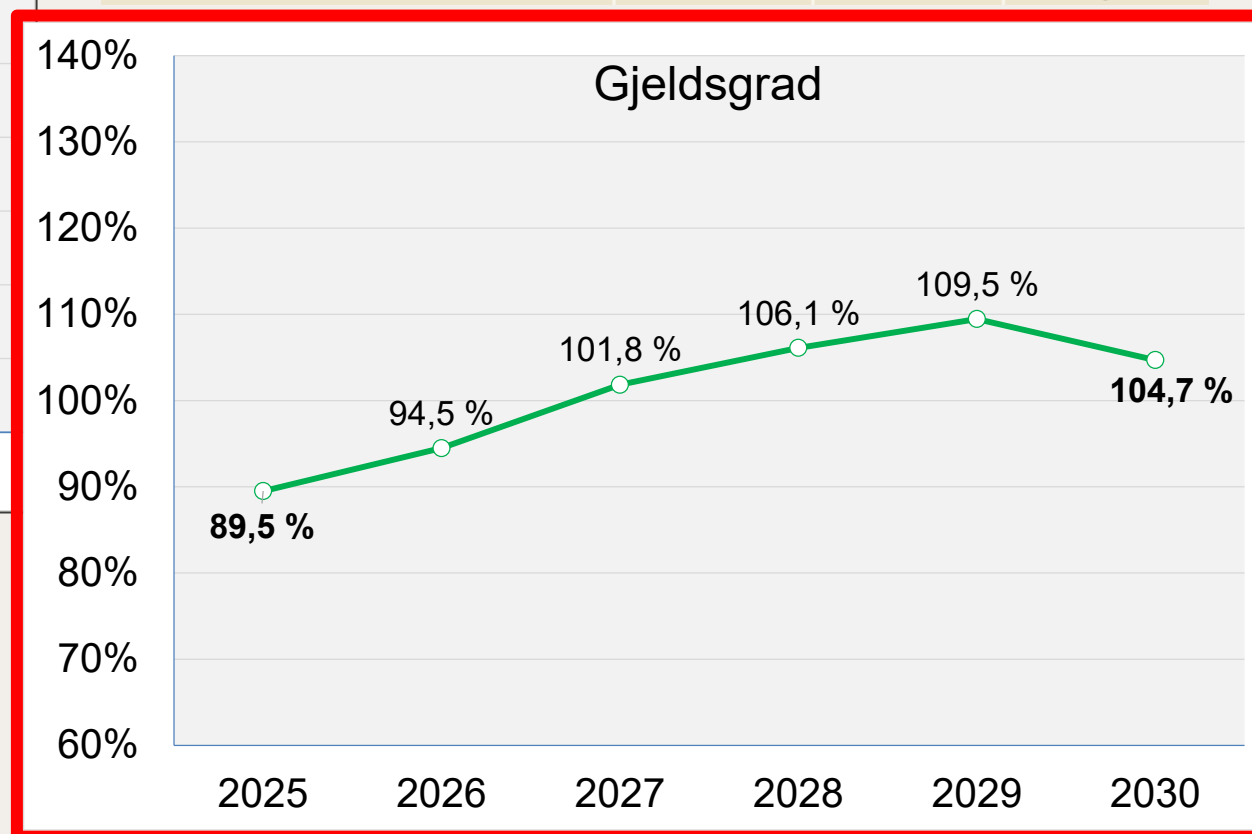

Oppsummering

Økonomisk bærekraft i ubalanse

Indikator	Mål	R- 2025	2030
Netto driftsresultat	> 3,0 %	5,2 %	●
Gjeldsgrad	< 75 %	89,7 %	↑
Disposisjonsfond	> 8,0 %	11,2 %	↓

Oppsummering foreløpig opplegg

- Økte inntekter: 25- 50 mill. kr
 - Salg av konsesjonskraft, frie inntekter, renteinntekter
- Reduserte pensjonsutgifter 7 -15 mill. kr
- Økte utgifter og reduserte inntekter 30-40 mill. kr
 - Eiendomsskatt kraftanlegg, avkastning, renter og avdrag
- Nye tiltak drift 40-165 mill. kr
- **Omstillingstiltak 37 – 141 mill. kr**
 - **Gir ikke rom for å styrke netto driftsresultat.**
 - **Helårsdrift Solsiden i 2029 og 2030 må delvis finansieres ved bruk av disposisjonsfond**

Oppsummering

- **Drifta må levere – omstillingsbehovet er høyt**
 - Krever strukturendringer, arealoptimalisering og digitalisering mv.
- **Solid likviditet og høy rente bidrar til økte renteinntekter**
 - ✓ Bruk av premiefond for delinnbetaling av pensjonskostnader
 - ✓ Forskuttering tilskudd fra Husbanken
- **Anslår økte inntekter fra salg av konsesjonskraft**
- **Profesjonell gjeldsforvaltning gir gode rentebetingelser.**
- **Arealeffektivisering og oppgraderinger forventes å gi lavere driftsutgifter og leiekostnader på sikt.**

➤ **Men - vi må ha mot til å endre, prioritere og følge demografien i tråd med inntektssystemet.**

Nå er Tromsø på Robek-lista

Kommunen blir satt under streng statlig kontroll, der statsforvalteren blant annet må godkjenne budsjettvedtak og opptak av lån.

NRK

FOTO: ELENA BULAI LØVLAND / NRK

Sjokkert ordfører stammet og trodde ikke det han hørte

FREMOVER

Ble presentert økonomisk sprengstoff i kommunestyret...Falt ikke i god jord hos en rystet ordfører

Helse og omsorg

Alta kommune trues av ROBEK: Vurderer situasjonen som både svært alvorlig og utfordrende

Helse **Harstad**

Ny oversikt viser 130 millioner i ubalanse: – Kan slite på ansatte og er ikke bærekraftig

KP

Helse og omsorg

Tenke langt

- handle nå

KS KONSULENT

To viktige ting dere MÅ huske etter dagens innlegg:

1. Dette kan ikke løses med mere penger!
2. Det går ikke over!

Vanskelige valg kan ikke unngås ved å la være å ta de. Det å ikke velge er også et valg....

Vår største utfordring nå er mangelen på:

TID

Håvard Moe
Nivianalyse

